

Új esztendő beköszön
régi könyvben új lap
új topán a küszöbön
ég küszöbén új nap.
Ej haj dús az év
minden jót ígér
minden napja cél és
minden éje kéj.

(Babits Mihály)

XXXII. évfolyam 1. szám
2025. január

Bulányi Gy.: Újévi gondolatsor	5749
Benyhe I.: Kontraszt, - vagy mintatársadalom	5753
Gromon A.: Jézus és a „gondviselés”	5761
H. Küng: Keresztény etika	5761
Kovács L.: „Júdások vagy Péterek?”	5765

BULÁNYI GYÖRGY

ÚJÉVI GONDOLATSOR

Jézus névadásának napja.

Jézus neve Szabadítót jelent zsidóul (Jahve a szabadítás) ezt kapja ma a körülmetélés, a Szövetség jelének rá alkalmazása alkalmából.

Szabadságra teremtette Isten az embert. Nem arra, hogy mások zsarnokságának, saját szenvedélyeinek zabolátlan, vagy a mózesi törvény szigorú uralma alatt raboskodják keserűen. Az Úr angyalai azért hirdették betlehemi pásztoroknak a Messiás megszületését, mert Augustus római császár megszállás alatt tartotta az amúgyis idegen, idumeus eredetű Nagy Heródes király országát és szír helytartójával, Quiriniusszal összeíratta a zsidó lakosságot, kit-kit ott, ahol szállásbirtoka volt: a Názáretben élő Józsefeket Betlehemben.

Érthető, hogy Annak születése híre, aki a peremen élők Szabadítója lesz, ilyenekhez jut el elsőnek. És milyen jó helyre jut! Ki találná meg náluk előbb az állatetető jászlat a környéken, melybe Mária mama az éjszakai hideg elől helyezte pólyába bugyolált újszülöttjét? Nos, ha nincs, aki náluk előbb megtalálná, akkor akár rá is érnek elindulni, gondolhatná akárki. De nem, nekik sürgős. Tekintélyes felnőttet semmi nem zökkent ki megszokott tempójából. A pásztorok nem tartoznak a társadalom tekintélyes rétegéhez. Sietnek, mint a kisgyerekek, akiknek fülébe sügött valamit az édesanyjuk, s minden játékukat eldobálva rohannak hazáérkező apjuk elé. — Hány és milyenféle játékszereinkről vagyunk hajlandók lemondani a Szabadító közelségének hallatára? S milyen tempóban?

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

A pásztorok sem a racionalizmus, sem a fundamentalizmus veszélyeiről nem hallottak semmit, így önfeledten követik a mennyei tudósítás felszólítását: futnak, látnak, beszélnek. Formatörténeti gátlások nélkül számolnak be meggyőződésükről: a szegényes környezetben gögicselő csecsemőben Urukat látják. Nekik való Urat. Nem bíborban születettet, nem az élet sűrűjétől messze lévő, hanem olyat, aki az ő körülményeik közül indul, s talán-talán meg is marad közéjük valónak. Szemben Dáviddal, aki itt pásztorok volt, de nem kellett hozzá sok, hogy amint megszerezte a hatalmat az egész nép felett, elődjéhez hasonló zsarnokká "fejlődjék", ami nem nagy öröm. Isten küldöttjei pedig nagy örömről beszéltek, az egész nép számára ennek a kisgyermeknek a születése kapcsán, és nem Zsarnoknak, hanem Szabadítónak nevezték (vö. 2,10-11).

Mindenki, aki ott volt, csodálkozott azon, amit a pásztorok mondtak arról, hogyan kerültek ide, miért, s kit tisztelnek, várnak e csecsemőben. Ki volt ez a mindenki? József és Mária mindenkinek számít?

És min csodálkoztak? Azon, amit a pásztoroktól tudtak csak meg, vagy azon, hogy ugyanonnan ugyanazokat mások is megtudták, nemcsak ők? József

a férfiak nagyvonalúságával csodálkozik, majd napirendre tér a dolgok felett. Mások is tudják? Hát, hadd tudják! Miért lennénk mi szűkkeblűbbek, mint az Úr maga? Ha egyszer az egész népnek örömet akar szerezni ezzel a poronttyal, épp ideje, hogy ne csak egy ács meg a neje tudjanak róla. Mária más: Ő asszonyi aprólékossággal őrizget és hasonlítgat szívében minden Fiára vonatkozó beszédet. — Mikor jellemez bennünket férfias nagyvonalúság, s mikor anyai aprólékosság?

A pásztorok nem épültek be a Szent Családba. Megnézték a Szent Családot, meghallgatták a baba gögicselését és távoztak.

Elégedetten, hálásan távoztak. Milyen ritka tulajdonságok ezek ma! Nem szószátyárok a pásztorok, de ami fontos, azt kimondják. Elmondták, mit mondtak nekik arról, amit még nem láttak; most pedig elmondják, mit éreznek annak kapcsán, hogy azt látták, amit mondtak nekik. Mindenkor így szökteti népét az Úr. Ígér neki, majd beváltja ígéreteit. Jó bizakodni, jó rugaszkodni, jó nem csalódní. És szép hinni, szép igyekezni, szép hálásnak lenni. Jó a pásztoroknak. Szép a pásztoroktól, hogy értékelik, mennyire jó nekik. — Mennyire érzem, hogy jó nekünk. Mennyire telik valami szép tőlünk? Mennyire háborít fel, ha becsapnak? Mennyire értékelem, ha nem csaptak be? Mennyire szívesen beszélek Isten hűségéről? Mennyire vagyok hűséges én az Istenhez? Vallásos jeleken, keresztény címen kívül mi tanúskodik még arról, hogy felszabadításomat hűségre használom; hogy a békét akkor is megőrzöm évi 365 napra, ha legszentebb vallásos, hazafias, stb. érzéseimben támadnak meg engem, minket?

Urunk megjelenése

Jellegzetesen keleti eredetű ünnep. Hivatalos neve sem latin, mint a karácsony (nativitas Domini = az Úr születése), hanem görög: Epifánia Domini = az Úr nyilvánossá válása. (latinul manifestatio lenne). A theofania szó rokona, amely istenjelenést jelent. Az "epi" igeekötő ill. előjáró szó. Jelentése itt: rá-, hozzá-, faneia pedig a fané = fáklya főnévből ered. Igéje fainó = világossá, láthatóvá, ragyogóvá, dicsővé lesz, feltűnik, megjelenik, kinyilvánul. Egyiptomban a fáraó az istenség megjelenése, Rómában a császár. Ábrahámnak három férfi (Ter 18), Mózesnek az égő csipkebokor (Kiv 3,2), a pusztában vándorló zsidóknak felhőoszlop (Kiv 13,21), Illésnek a szellő (1Kir 19,11-13), nekünk keresztényeknek Jézus Krisztus.

A mai evangéliumban nem a csillag feltűnése az epifánia fő tartalma, hanem a gyermek megmutatkozása az egész világot képviselő idegen mágusok előtt. "Csillag jön fel Jákobból, királyi palca támad Izraelből"

— mondja Bálám próféta (Szám 24,17". Ha a napkeleti bölcsek nem is voltak királyok, királynak szóló ajándékaik (arany, tömjén, mirha) alapján nem lehettek éppen szegények. Első kérdésük: "Hol van a júdeaiak született, (ill. újszülött) királya? Láttuk ugyanis csillagát feljövöben (ill. keleten?) ". A kérdés ugyancsak felborzolhatta a nem egészen júdeai, félig edomita Nagy Heródes király kedélyét, aki hatalomféltésében már kiirtotta saját családjá jó részét is, most pedig messziről érkeznek jól értesültnek látszó művelt emberek, s nála keresnek nem is egy trónörökös, vagy trónkövetelőt, hanem egy született zsidó királyt. Nem csoda, ha görcsbe rándult Heródessele együtt az egész város. Hogy hol születik a Messiás, azt Heródes könnyen és hamar megtudja a próféciaiban jártas házi írástudóktól. Jellemző, hogy azonnal tudnak válaszolni Heródesnek arra, hogy hol kell születnie a Messiáskirálynak, de tudomásunk szerint sem előtte, sem utána nem tettek egyetlen lépést sem abba az irányba, pedig ott laktak a közelben. Nem így az idegen tudósok. Ők az égi jelenség tudományuk szerinti vizsgálata alapján indultak el messze földről Izraelbe. Itt azonban már a közfelfogás alapján keresték az új királyt: a fővárosban. A közfelfogás azonban nem egyszer megtévesztő. Most is. Jézus ugyan Jeruzsálemben hal meg, de nem ott születik. Ha az idegen bölcsek nem támaszkodnak a közfelfogásra, hanem saját tudományuk rendszerében tájékozódnak tovább, csillaguk egészen a betlehemi házig vezette volna őket, mint ahogy Jeruzsálemből már vezette is, csak közben feleslegesen felbőszítették alattvalóira a vérszomjas királyt.

Pedig ezek az idegenek értékes ajándékokat hoztak az országba, nem a menekültek éhes gyomrát, hajléktalanságát, munkanélküliségét, mégis mekkora problémát okoztak! Jó pár kisgyerek életébe került tájékozatlanságuk, naivságuk, Jézusnak miattuk kellett Heródes elől Egyiptomba disszidálni egy időre. Mégsem mondható, hogy azon helybéli kollégáik jártak el helyesen, akik tapodtat sem mozdultak. Továbbá az sem mondható, hogy a tudomány önmagában hasznos vagy káros lenne a jézusi ügy szempontjából. A helybéli tudósoknak nem használt. Az idegeneket elhozta Jézushoz, de ezek tudtukon kívül csaknem végzetes bajba keverték Őt. A pásztoroknak nem volt rá szükségük, hogy megtalálják Jézust. Igaz, nem hozták aranyat Neki, de nem is hozták bajba.

Egyébként nem tudjuk, mi lett a fejedelmi ajándékok sorsa. Aminek a szállítása egy gazdag ember jól szervezett karavánja számára megoldható és fontos, az egy szegény kis menekült család számára lehet sokkal inkább veszélyes és súlyos kolonc, mint az

egzisztencia-tartás szilárd alapja egy idegen országban. Az idő sürgető volta és a gyanú felkeltésének elkerülése pedig azt javallja, hogy itthoni értékesítésével, biztonságba helyezésével ne nagyon foglalkozzék a menekülést szervező családfő. Így talán nem elhamarkodott az a feltételezés, hogy a bölcsek nem csupán ostoba óvatlan érdeklődésükkel keverték bajt azoknak, akiknek kedveskedni akartak, hanem saját elképzelésük korlátjai közé rekedt ajándékaik aránytévésző megválasztásával is. Betlehemi éjszakázásuk után végül maguk is ráébrednek, hogy valami nem stimmel: perzsaszőnyeget gurítottak a putri elé — hatalmi apparátust szabadítanak egy törekeny csecsemőre — s nem mennek vissza Heródeshez, hanem égi intésre, más úton távoznak! Mennyivel egyszerűbb, ártalmatlanabb, fesztelenebb, bensőségebb a pásztorok látogatása!

Jézus epifániája mégis mindenkinek fel van kínálva: a családnak és az idegeneknek, művelteknek és tanulatlanoknak, gazdagoknak és szegényeknek, gyanútlanoknak és spekulánsoknak, vendégeknek és vendéglátóknak; de ki-ki hozzáállása szerint tud csak vele mit kezdeni.

Urunk megkeresztelkedése

Amire a Vízkereszt szó utal, annak tulajdonképpeni tartalmát ma ünnepeljük. János vízbemerítgette (baptidzó) a hozzá özönlő júdeaiakat, de jelezte, hogy jön utána Valaki, aki erősebb nála, Az majd a Szent Szellemben fogja őket bemerítgetni. Némely szövegváltozat szerint tűzbe is. Víz és tűz, anyag és szellem kerül szembe: a külső és a belső, a hideg és a meleg, a nedves és a száraz, a lélegzetelállító és a lélegzethez engedő, a forma és a tartalom.

Nem mintha Keresztelő=Bemerítgető János (Joannész Baptisztész) keresztisége = bemerítgetése nem szerzett volna bűnbocsánatot azoknak, akik megtérésre felszólító pusztai prédikációjára megvallották bűneiket (Mk 1,4-5), hiszen Isten semmi egyébhez nem köti a megbocsátást, pusztán a bűnbánathoz. Ez a dolgok természete szerint nem is lehet másképp. Isten maga a Szeretet (1Jn 4.16), minden embert meg akar menteni, és az igazság felismerésére akar juttatni (1Tim 2,4). Ezt el is éri mindazokkal, akik készek a metanoiára: hajlandók mára felülmúlni tegnapi önmagukat; készek szembefordulni tegnapi bűneikkel, és ráhangolódni az egyetlen szükségesre, amit a jelen pillanat, a mai nap követel tőlük (Lk 10,42; Mt 6,34). Ám az idő halad. Ami tegnap elégséges volt, mára már nem az. Az igazság egyre szélesebb, egyre mélyebb utat vág magának a tévedések és hazugságok erdejében; igaz, a hazugság és a tévedés is tovább burjánzik és erősödik. Amit a Keresztelő fellépéséig tudtak és eszményítettek,

az a nála Erősebb példája és tanítása óta már nem elég. Jánosig a Törvény és a Proféták voltak csak mérvadók. Attól fogva Istennek a Jézusban kinyilvánuló királysága.

És ez jó hír (Lk 16,16), nem pedig nehéz és elviselhetetlen teher, amit betűragó jogászok és moralisták raknak az emberek vállára anélkül, hogy csak ujjal is mozdítanának rajta (Mt 23,4), hanem passzentes és testhezálló iga (Mt 11,30), amelyet érdemes nyakunkba venni, ha nem akarjuk parlagon hagyni életünk szántóföldjét, hanem bőséges termést szeretnénk (Mt 13,23; Lk 12,16). A krisztusi iga már csak azért sem kívülről ránk erőltetett életidegen dolog, mert a Mester mindenben hozzánk hasonló próbáknak kitéve járta előttünk a keskeny utat (Héb 4,15; Mt 7,14), hogy mindenben példát adjon (Jn 13,15). Igaz ugyan, hogy bűnt nem követett el, de azért tökéletesen együtt tud érezni velünk gyengeségeinkben (Jn 8,46; 1Pét 2,22; Héb 4,15). Ez a beolvadás — kiválás, egység —, egyetlenség jellemzi Jézus keresztiségeinek történetét is. A bűnözők — bűnbánók bemerítésre váró tömegében úgy jelenik meg, mint akármelyik azok közül, akik félnek a pusztában üvöltő szótól (Mk 1,3; Iz 40,3-8), mely tűzbe merítéssel, polyvaégetéssel fenyeget (Mt 3,11-12). De amint feljön a hideg, lélegezni nem engedő vízből, a Föld legmélyebb völgyében 915 m esést produkáló Jordánból, melynek héber neve a jarad = alázuhog szóból ered, tüstént kiviláglik, feltárul (epifánia!) a valóság: aki itt teljes mértékben osztozik embertestvérei sorsában, az teljes mértékben birtokolja az Égi Atya tetszését. Amint kettéhasítja a vizet a belőle felmerülő emberi test, úgy hasítja meg az eget az Isten irgalmába vetett bizalommal megtelő lélek. Az embert bűneiért megfojtani nem akaró Isten felé úgy emelkedik föl a lélegzethez jutó megkeresztelkedett a hideg alsó vízből, ahogy alászáll a felső vizek felett trónoló Isten melengető Fuvallata, mint egy tiszta, keveretlen, hű galamb. A galamb párjához madár létére is hű állat, nem változtatja, nem keveri partnerét más partnerekkel. Ezért lesz Jézus ajkán a keveretlenség, tisztaság, hűség szimbóluma (Mt 10,16). Némely szövegváltozat itt is hozzáfűzi Jn 1,32-33 nyomán, hogy nemcsak leszállt Jézusra a Szellem, hanem rajta is maradt. Milyen szellem? Nyilván Isten Szelleme, a Szent Szellem, az Igazság Szelleme, mely el tud vezetni a teljes igazságra (Jn 16,13). Ez a teljesség Krisztus keresztelésének jelenetében az összefoglaló szempont. A Názáreti Ács személyében keveretlenül egybekapcsolódik itt az ég a földdel, a Szellem az anyaggal, az Isten az emberrel, az erkölcs a joggal, az igaz a bűnössel, az igazság a szóval, a tartalom a formával, a szent a profánnal, az erős a gyöngével, a barátság a teljesítménnyel, az önzetlenség a gyönyörűséggel.

Rókalukszemle és sziklagörgetés a Barányhoz

A leölésre hurcolt néma juh képe jócskán eltér a pusztában üvöltő hang gazdájától. Így beszélt róla már egy nappal előbb is János a Jordán partján. Másnap pedig megismételte. Az ismétlés nem az unalmat váltotta ki tanítványaiból, hanem beléjük véste: Fontos személlyel állnak szemben.

A második bemutatás után ketten nyomába szegődtek az ismeretlennek. Jézus megvárta, amíg túljutottak azon a távolságon, amelyből még könnyen visszafordulhat az ember, ha nem biztos a dolgában; s akkor, hogy megkönnyítse a kommunikáció megindulását, maga fordult hátra egy egyszerű kérdéssel: "Mit szeretnétek?" A két tanítvány — András, ami férfiaszt jelent, és egy meg nem nevezett, akit általában a szerzővel szokás azonosítani, hirtelenjében csak annyit tud kinyögni minden férfiasság mellőzésével: "Hol laksz, Mester?" A legbutább kisgyerek is fel tud tenni egy ilyen kérdést a filmszínre, akivel beszédbe szeretne elegyedni az utcán. Jézus azonban nem sértődik meg, nem tartja rangján alulinak sem a kérdést, sem azt, hogy válaszoljon rá. Válasza tökéletesen belesimul a kérdezők stílusába, mégis továbbvisz. Udvarias, de nem finomkodó. Bizalmat szavaz bizalmaskodás nélkül. Lépésre sarkall erőszakoskodás nélkül: "Gyertek, nézzétek meg!" Később teljesen másképp nyilatkozik a lakásáról: "a rókáknak van odújuk...az Emberfiának nincs hol lehajtania a fejét (Mt 8,29; Lk 9,58). Csakhogy addigra már kialakítja tanítványa körét s az új jelentkezőket már rostálhatja ilyen és hasonló szűrésekkel, különösen, ha írástudó az illető, mint az akkori esetben. Most azonban még nagyonis rászorul minden érdeklődő kérdésre, hiszen a tanítványtoborzás csak ekkor indul! Válasza fel is bátorítja a két fiút, engedtek az invitálásnak és nála vendégeskedtek aznap. Micsoda lelki felüdülés lehetett, micsoda szellemi csemege! Ez volt az első napja azzal, akiért aztán évekkel később sorban mind az életüket áldozták.

Mire emlékeznek e nevezetes nap prédikációi, katekézisei, bibliamagyarázatai, példabeszédei közül? János mindössze annyit közöl, hogy hány óra volt akkor. Tíz óra. Vagyis délután négy. Nem akar vagy tud mást lejegyezni a szerző, mint a hozzávetőleges időpontot. Érthető volna, ha szélnek ereszti őket ezek után, ha csak egy csöpp emberismerete van. De nem így tesz Jézus, úgy látszik, nem írástudókra, teológusokra, értelmiségiekre, tudományos munkatársakra, szellemi team-re vágyott, amikor tanítványokat akart gyűjteni, hanem — mint a következő vasárnapi evangéliumból ki is derül — emberhalászok közösségének kialakíthatóságára. És bármennyire szellemi lúdtalp jellemezte legalább is ekkor még a tanítványokat, azért

a Mester nem fogott mellé. Ennek az Andrásnak a testvéréből lesz az a szikla, amin majd fölépítheti egyházát (Mt 16,18), akire rábízhatja juhait, bárányai őrzését, legeltetését (Jn21,15-17 aki egykor megtérve megerősíti majd testvéreit (Lk 22,32). A szikla Kéfa héberül, Petra görögül. Hímnemű változata Petrosz, magyarul Péter. Péter Jézustól kapta ezt a nevet, de testvérétől, Andrásztól értesül arról, hogy Jézus létezik, hogy nem akárki, hogy érdemes csatlakozni hozzá. Úgy látszik, mégsem csupán annyi maradt meg az emlékezetükben, hogy hány órákor találkoztak Vele, hanem ha nem is volt megjegyezhető számukra az, amiről beszélt, arról azért megbizonyosodtak az együtt töltött idő alatt, hogy akit eddigi mesterük János az Isten Barányának nevezett, az maga a Messiás, az Eljövendő, akit Jahve küld a végső időkben népe megmentésére. Hogy ez mennyire nem csupán egyetlen nép nem csupán politikai jellegű üdve, hanem éppenséggel egyetlen emberi, azt épp a tanítványoknak kellene majd elsőül megérteniük s a Mester szándékai szerint továbbadniuk saját tanítványaiknak Péterrel, az egység közsikla szilárd személyes elvével egységben.

Péter ekkor még nem kész a vértanúságra, a 3 éves tanítványképző tanfolyam végén is hajlamos még eskü alatt tagadni, hogy valaha is ismerte a Mestert (Mk 14,66-72, de Jézus már most látja benne azt, aki a leghamarabb ad hangot a közösség gondolatainak, s akire bátran rábízhatja majd közösségét. Látja benne és megelőlegezi neki a névadással. Eredeti neve Simon. Jelentése: Isten meghallgatott. Arra utal, hogy az ember számíthat Istenre. Új neve szikla. Arra utal, hogy Isten számít az emberre, számít arra, hogy meghallgatjuk Őt, életté váltjuk, amit mond nekünk, s így szilárd alapon áll majd a házunk (Mt 7,24-25). Ebben az értelemben mindnyájunkat Péternek nevez az Úr, építeni akar ránk. Ebben az értelemben András is Péter volt. Számított rá a Mester, hogy nem marad sziget, hanem emberhalász lesz. És valóban: testvérhalász lett belőle. Ő Simon kihalászója, a Szikla "férfias" odagörgetője a Barányhoz. EZ a Barány ugyanis sziklákat vonz magához, s aki még nem az, azt azzá tudja tenni: Szikla szilárd, kemény hűségűvé.

Stafétabotváltás, emberhalász-halászat

János nem széltől lengetett nád volt (Mt 11-7), hanem kemény hűségű ember; üvöltő hang a pusztában és a palotában egyaránt. Nem csoda, ha Heródiás ármánykodásának eredményeképpen tálcára kerül a feje. De vértanúságát fogság előzte meg. Az Erősebb, aki utána jött, átvette tőle a stafétabotot. Megmerítkezett nála a Jordánban és tanítványai közül is felvett sajátjai közé néhányat. Maga János állította Jézusról: "Neki növekednie kell, nekem pedig

zsugorodom"(Jn 3,30). Jézus nagy véleményvel volt Előfutárjáról: azt mondta: Asszonyok szülöttjei között nem támadt nagyobb Keresztelő Jánosnál (Mt 11,11). Pétert angyal szabadítja ki majd jeruzsálemi börtönéből (Csel 12,1-17). Jánost azonban senki nem szabadítja ki. A Szabadító sem (pedig Jézus neve szabadítót jelent!). Vajon hogy lehet ez?

Illést tüzes szekér ragadta az égbe (2Kir 2,11) Jánost a hóhér kardja küldte oda. Illés lemészároltatott 450 Baál papot (1Kir 18,20-40) János az Erősebbre bízta a fejsze és a szórólapát használatát, és végül rájött, hogy nem az ítélet farkasát, hanem a könyörület Bárányát küldte el Isten Messiásként rokonában, Jézusban. Jézus azt mondta tanítványainak Jánosról, hogy ő Illés (Mt 11,14) Illés azonban sokkal békéltlenebb-harciasabb volt, mint János. János mégis sokkal békéltlenebb módon került az égbe. Tanítványait nyugtalanította is a helyzet, hogy míg mesterük Jézus előfutárjaként börtönben sínylődik, addig Jézus babérokat arat (Lk 7,16-23) és szép csendesen félrehúzódik az útból. Galileába vonul vissza, ahonnan fölött Jánoshoz Júdeába. Óvatosságból, félelemből, diplomáciából, szerénységből, János emléke iránti tapintatból tesz így? De hát miért nem menti inkább meg? Miért nem szervez mellette szolidaritási tünetést? Miért nem nyújt be kegyelmi kérvényt? Miért nem szökteti meg, vagy ül a helyére, mint a későbbi fogolykiváltó rendek tagjai? Elég szépeket mondani róla, s akkor már cserben is lehet hagyni? Vagy nem ez a helyzet?

Péter még pályája elején tart, "pápai karrierje" kezdetén van, amikor kiszabadul a börtönből. A stafétabotot épp csak átvette Jézus kezéből. János pedig elérkezett küldetése végéhez, a stafétabotot át is adta Jézusnak a Jordánánál. János egy meggondolatlan királyi ígéret méltatlan áldozataként is méltó befejezéssel zárja pályáját. A vértanúság fölteszi a koronát életművére. Mi szebbet tudna kínálni neki Jézus, ha kihozza a siralomházból? Bujdosásra nemigen adná a fejét. Ott folytatná, ahol abbahagyta, mint Pál később Lisztrában megkövezése után (Csel 14,19-20; 2Kor 11,23-26). Órákba se telne és visszakerülne a király börtönébe. Viszont a stafétabotot is elnyelné a kiszabadítás körüli hullámok, amelynek az átadása jelentette élete értelmét, az életművet magát. Jézus is bajba keverednék, még mielőtt hozzákezdett volna programbeszédének első mondatához: Isten uralmának jóhírééről. Pedig mindennek megvan a maga ideje... születésnek és meghalásnak... hallgatásnak és beszédnek (Préd 3,1.1.7). Eljött az ideje János halálának, és Jézus fellépésének. Eljött az ideje Jézus programbeszédének és János elhallgatásának.

Hebehurgya embereknek mindegy, hogy mikor mit csinálnak. Súlytalan, jelentéktelen dolgokat bármikor

tehet az ember. A megfontolt, a megbízható ember mindent a maga idejében: jókor tesz. Ehhez azonban nagy figyelemre, nyitottságra van szükség. Jézusban megvolt ez: állandóan figyelt Mennyei Atyjára, és mindig nyitott volt azok irányában, akikhez küldte Őt. Ezért Bennne eljött az Isten Országá (Lk 17,20-21), annak reáeső hányada. De Isten Országá csak akkor teljes, ha már mindenki megvalósult, akiben csak lehetett (vö. Kol 1,24). Ezért Jézus tanítványokat keresett magának, és azt akarta, hogy azok ismét keressenek maguknak tanítványokat (vö. Mt 28,19-20) és terjesszék ki az Isten királyságát minden elérhető és velük szóba állni hajlandó emberrel (Mk 6,10-11). Elkezdte két halással, akiknek fölajánlotta, hogy emberhalászt farag belőlük; Simonnal és Andrással, ennek testvérével. Folytatta egy másik halász-párossal, Zebedeus két fiával: Jakabbal és Jánossal. Ők is a többiek ettől fogva tapasztalják, hogy az emberhalászat nemcsak olyasmiket jelent, amiket eddig is csináltak, hanem valami egészen mást is: Őt, Jézust kell követniük magatartásában, megnyilatkozásaiban, gondolkodásának szellemében, s bizony, ehhez sok mindent, amihez hozzájöttek, sok mindenkit, akihez szoros szálakkal kötődtek, átmenetileg vagy végleg ott kell hagyniuk. De megéri! Neked nem?

Az első tanítási nap — de kinek az iskolájában

Jézus emberhalászt tanítványokat gyűjt. Talált is már négyet. Ezeknek most bemutató tanítást tart. Ott hospitálhattak nála a kafarnaumi zsinagógában. Próbáljunk ezen az első szemléltető oktatáson kissé belehelyezkedni, mondjuk hallgatói Péter helyzetébe, hiszen épp az ő gondolatait tolmácsolja nekünk Márk, a fővárosi tudósító.

Áttüzesedik a szívünk, amint hallgatjuk. Ez igen! Így senki nem tud, csak a mi Mesterünk. A törvényt magyarázó állandóan hivatkozásokkal próbálják alátámasztani írásmagyarázataik hitelességét. De, amit már ennyire alá kell támasztani, arról előbb-utóbb mi, laikusok is észrevesszük, hogy ingatag. Bezzeg a mi Jézusunk nem így beszél. Úgy tanít bennünket, mint egy vérbeli mester. Mintha a mi gondolatainkat fogalmazná meg, csak sokkal világosabban és összefüggőbben, mintha magunk próbálkoznánk vele. De nem baj! Majd beletanulunk mi is. Hiszen megígérte, hogy emberhalászt farag belőlünk.

Mindenki lenyűgözve hallgatja. Úgy füzi egymásba a képeket és gondolatokat, annyira klappol minden, hogy senkinek sem jut eszébe vitatkozni vele. Vagy mégis van ilyen valaki? Ki ez? És mit akar? Azt üvölti: "Ohó, mi közünk egymáshoz, Názáreti Jézus? Elveszejteni jöttél minket, mi? Ismerlek jól: az Istennek vagy a

szentje!" Még hogy mi közünk egymáshoz! Hiszen a mi Messiásunk! Még hogy elveszejteni jött minket! Éppenséggel felszabadítani! Persze, hogy az Istennek a szentje, de legalább annyira a mi szentünk is! Nekünk szenteli magát magasztos hivatásában. A mi Mesterünk! Mit akar ez a bolond ember? Negatív közhangulatot szítani a Mesterünk ellen? Abból nem eszik! Remélem, a Mester nem engedi tovább pofázni. Jól számítottam. Ráförmed: "Hallgass!" De mintha nem is vele beszélne, hanem valaki mással, akit szólni vél belőle. Hát persze! Nyilván valami démon szállt belé. csak egy gonosz szellem sugallhat efféle zagyvaságokat egy zsinagógába járó izraelitának! A Mester következő szava is amahhoz szól: "Takarodj belőle!" Most mi lesz? Jaj, de borzasztó! Hogy rángatja szerencsétlent a tisztátalan lélek! Hogy kiabál, mielőtt elhagyná! Mert ugye, biztosan elhagyja majd! Lehetetlen, hogy ne engedelmeskedjék a mi Mesterünknek! Hajrá, Mester, Ūsd ki! Ūzd ki! Ugye sikerülni fog? Sikerült bizony! Megszűnt a rángás, megszűnt az űvöltés.

Csend van. A légyzűmmögés is hallható a zsinagóga-teremben. Mindenki lélegzetvisszafojtva figyelte a nagy mérkőzést. De most oldódik a feszültség. A hittestvérek kérdéseket mormolnak az orruk alatt: "Miféle új metódus ez, amely oly hatalommal fenyegeti meg még a tisztátalan szellemeket is, hogy kénytelen neki engedelmeskedni?" Hja, kérem, ez a mi Mesterünk ereje! Hatalmas és félelmetes! Hamarosan mi is részesedünk majd belőle. Akkor mi is bárkit engedelmességre szorítunk majd, aki ellen mer állni ügyünknek! Jó lesz tartani tőlünk, mert nem akármilyen fegyver lesz a kezünkben!

Így gondolkodhattak a tanítványok Péterrel az élen első tanórájuk végére. És ezzel bizony kiváló érdemjegyeket szereztek maguknak — a Sátán iskolájába! Mert hát sátáni eredmény az, hogyha a szabadságunkat annyira tisztelő, szabadságot kínáló szelíd Jézus tanítványaiban annyi marad meg az első óra csodálatos tanításainak végighallgatása után, hogy Jézus hatalma fenyegetésre, engedelmesség kicsikarására, elhallgattatásra, megfélemlítésre való — többek közt rossz szellemek ellen, de biztosan mindenki más ellen is, aki útban van (Mk 9m,38; Lk 9,54,22,49). Sátáni és elkészerítő eredmény, és nem is csak azok részére, akik jelen voltak, hanem Galilea-szerte mindenfelé. Mert az esemény és értelmezésének híre tüstént futótűzként terjedt.

Csoda-e, ha ma is mindenféle hatalmi téboly, kifícamodott emberellenes rendszer büszkén krisztusinak, kereszténynek tartja magát, amikor az első pápa és három társa is kapásból vakvágányra futott Jézus első bemutató tanóráján? Nem csoda. de nem is

szükségszerű! Épp ideje, hogy leleplezzük, és ezáltal hatástalanítsuk elsősorban magunkban(!), de másokban is a hatalmaskodás és akarhatnámság sátáni csapdáit. Épp ideje, hogy végre megjegyezzük azt is, amit mond a Mester, s ne saját szájunk íze szerint magyarázzuk tetteit, meg a saját bizonyítványunkat, úgy válogatva össze szavait, hogy alátámasszák öngazoló ideológiánkat, hanem tényleg az Ő tanításának fényében lássuk azt is, amit Ő tesz, azt is, amit mi, hogy így valóban tanítványainak számítsunk, s az Ő iskolájában kapjunk Tőle magától egyre jobb "érdemjegyeket", egyre félremagyarázhatatlanabb bizonyítványt.

BENYHE ISTVÁN

KONTRASZT-, VAGY MINTATÁRSADALOM

A Föld társadalmi néhány olyan létproblémával kerültek szembe, amelyek átértelmezést követelnek a kereszténység 2000 éve alatt kikristályosodott értékeivel kapcsolatban. Néhány a legfontosabbak közül:

- A Föld erőforrásai végesek, míg az emberiség szaporodása nem látszik korlátosnak. A helyzet még igazi testvéries osztozás esetén sem tartható fenn további 120 évig.
- A világot mára meghatározó westernizáció, vagyis a kapitalizmus, a Mammon nyílt hajszolására kiépült értékrend általánossá tette fosztogatást a világban a XV. század óta a hatalmi struktúrák által szentesített. Az ezt a rendszert elutasító vagy nem elég erős népeket, nemzeteket maga alá gyűrte, átprogramozta, olykor kiirtotta.
- A krisztusi tanítást nem ismerő, azt elvető vagy azzal ellenséges tömegek a világ népességén belül abszolút túlsúlyba kerültek, és a kereszténység hagyományos területein is relatív túlsúlyba kerülnek, vagy már kerültek is.
- A kereszténység szociális tanítása (Rerum novarum /1891/, Quadragesimo anno /1931/) még a keresztényekhez sem jut(ott) el, azokat sem a világ nagy gazdasági erői, sem az emberiség kollektív tudata nem ismerik.

- A világ nagy problémáinak megoldásában, vagy annak ígéretében még elméletileg sem vesz részt a keresztény értékrend. Még ma is messze elmarad a kommunizmustól (Kína), az iszlám fundamentalizmustól és a manipulált, egzaltált tömegmozgalmaktól (gender, LMBTQ, feminista, antifa, fekete és meleg méltóság stb.)

- A megosztott keresztény világ maga is oka az értékválságnak. Lelkiségi erő szinte kizárólag csak a kisebb keresztény egyházakban és az üldözött keresztény közösségekben található. A „történelmi” keresztény felekezetek hatalmi játszmákba bonyolódnak és elmulasztják legfontosabb társadalmi feladatukat: a hatalom ellenőrzését és szembesítését a krisztusi értékekkel. (Ezt még az inkvizíció idején is sokkal eredményesebben és közmegegyezésre végezték...)

Mondhatnánk, hogy a nagy rendszer-szintű problémák megoldása nem járhat sikerrel az egyéni tudat átalakítása (esetünkben megtérés) nélkül. A rendszer általános ellenállása pedig megakadályozza az egyéni tudatátalakítást.

Az egyik legfontosabb krisztusi buzdítás: Ne féljete! Jézus idejében a félelem teljesen másképpen volt jelen a társadalomban. Az élet napi kockázata teljesen természetes volt. Egy rosszul sikerült utazás vagy vállalkozás rabszolgaságba vethetett bárkit, az utazás kockázata nem csak a gyenge infrastruktúra miatt volt nagy. (A Római Birodalom volt az első ismert rendszer, amely állami szinten próbált meg személyes és szervezeti biztonságot garantálni.) A betegségek (járványok) nagy része halálos volt, a sebesüléstől kapott fertőzésekbe nagyon sokan meghaltak (tetanusz), igen sok anya belehalt a szülésbe, a gyerekek 50-90%-a nem élte meg a felnőtt kort. Ilyen körülmények között a földi létet meghaladó világ ígérete igazán jó hír volt, ami meghatározta az emberek és a szervezetek viselkedését. Az Evangélium, a jó hír garanciát jelentett a napi erőszakot meghaladni, azt csak a földi világ sajátjának tekinteni, az igaz értéket pedig a halál utáni világban várni. Ez olyan valóság volt, amely az ember minden napját meghatározta. Ezért érdemes volt szenvedni, adakozni, összefogni, szervezkedni és ha kellett - meghalni. Vagyis a keresztény nem félt, hiszen nem volt igazi vesztenivalója. Az élete napi szinten volt veszélyben, az örök élet azonban csak rajta múlt. A földi biztonsága pedig jelentős részben a felebaráton.

Krisztus példája, szavai és tanítása alapján a kereszténység már a kezdetektől foglalkozott az erőszakmentességgel. Ha Jézus nem védte magát, és az

Atya sem védte meg a tulajdon fiát, akkor a hozzájuk hasonlóvá válni akaró kereszténynek sem szabad a maga védelemére gondolnia. Sokáig vitatott volt ez az ősegyházban is, hisz az természetes volt, hogyha bűnre akarnak kényszeríteni, akkor annak akkor is ellen kell állni, ha azért fájó fizikai szankció, esetleg halálbüntetés érhet. Ha azonban a közösség vagy a felebarát nem hite, hanem javai vagy a pusztá személye miatt kerül veszélybe, akkor már a legrégebi időktől vita volt a védelem lehetőségéről. (A példabeszéd erős emberét is csak akkor tudja a tolvaj kifosztani, ha megkötözi, ezért ébernek kell lennie, és ebből az következik, hogy el kell kerülni a megkötözést és a kifosztást.)

Már a kezdettől probléma volt, hogy a keresztény hogyan éljen a társadalomban. Mint annak egy morálisan elkülönülő, de hozzá ezer szállal kötődő szerves tagja, vagy a társadalmat a maga képére alakító egyházi szervezet részeként aktív tagja és része a hatalomnak?

A személyes szabadság korlátozása, az egyén bántalmazása vagy akár megölése természetes következménye a társadalomban élésnek, és arra is vonatkoztatták az „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré!” krisztusi felszólítást. Az egyház ezért nem szólalt fel sem a rabszolgaság, sem a társadalom által gyakorolt büntetések ellen. Úgy vélte, hogy ha majd a kereszténység mindenkit átjár, akkor ezek a kellemetlenségek maguktól megszűnnek, ezért nem is nagyon szankcionálta. (A korai századokban a rabszolgaság csakugyan megszűnt, az más kérdés, hogy a kereszténység vagy a hatékonyabb bérmunka volt-e a kiváltó ok. Mindenesetre az újkor Amerikába hurcolt fekete rabszolgái nem számíthattak egyházi segítségre uraikkal szemben.) A hatalomhoz és eszközeihez való viszony alapvetően határozza meg a kereszténység egész történetét. A kezdetben a pogány kultuszokra támaszkodó állammal szemben valóságos alternatívát jelentő keresztény közösségi élet olyan tömegeket járt át, hogy a hatalom nem alkalmazhatott tovább erőszakot ellene a siker reményében. A hatalom hamar belátta, hogy a kereszténység nem kíván beleszólni a világába, és kezes bárány is lehet erőszakmentességre épülő tanítása, ha bizonyos normákat betart vele kapcsolatban. Vagyis mindent lehet, de a társadalom gazdasági viszonyainak lényegét nem hagyta megváltoztatni, inkább számos engedményt tett a fiatal vallásnak, egyháznak, csak, hogy annak tanítása ne érintse a társadalmi egyenlőtlenségeket és a világi hatalmi struktúrát. Még azt is eltúrte, hogy lemondjon büntető jogáról bizonyos esetekben, ha pl. a bűnös a templomba menekült, vagy más módon egyházi fennhatóság alá tudta helyezni magát. Mit kért cserébe

a hatalom? Rendet, nyugalmat a gazdasági fejlődéséhez (áldást és igazolást) és azt, hogy a keresztény tanítás hivatalos magyarázata ne keresztelje útjait. Az egyháznak ugyan elvei egy részét fel kellett, hogy adja a békés működésért cserébe, de a krisztusi életideál nem hunyt ki benne. Leginkább a szerzetesrendek és apácarendek világtól elzártabb közösségeiben volt lehetőség teljesebben megélni a krisztusi tartalmakat. A hatalom ezeket tűrte, sőt, védelmezte, de belső értékvilágukat nem tehetta társadalmi normává és az egyház általános normájává sem. A kontemplatív, a betegápoló, fogolykiváltó, tanító, a kolduló, a lovagi stb. rendek a keresztény életszentség egy-egy oldalát kimagasló színvonalon és szinte kizárólagosan tudták megélni, de ez természetesen nem lehetett általános mérce. A rendek világa valós társadalmi szükségleten alapult, tagjaik szolgálata éppen a társadalmi rend szerkezetének egy kevésbé fejlett (szociális) szektorát látta el, illetve segített megszületni. Ezeket az egyházi rendekhez tartozó feladatokat a társadalmi munkamegosztás (vagyis a világi állam) csak évszázadok alatt volt képes átvenni az egyháztól és a rendi közösségektől. Azzal, hogy az állam is megjelent a társadalmi „piacon” kialakult egy olyan érdekkonfliktus, amely elvezetett a társadalomban az egyházkritikán keresztül az egyházellenességig.

Minden emberi közösségben van elkülönülési hajlandóság és lelkeségi igény. Ha ez az igény az egyházon belül élhető meg, akkor a társadalomkritika az egyházon keresztül visszacsatol az államhoz. Az egyház fékezi az államot a tagjaival és alávettjeivel való bánásmódjában. A tudományos, jogi, orvosi és teológiai területek egyházi rendszerben, az egyház alapította és felügyelte intézményekben zajlottak. Bizonyos területeken az állami (világi) rendszerekkel szemben éppen az egyházi volt az „alternatíva”. A világi uralkodónak megfelelt a pápa, a nemességnek a papi hierarchia, a polgárságnak a klerikusok és a szerzetesek, a dolgozó rétegek pedig mint hívek voltak az egyház tagjai. Ez az egymásban is élő párhuzamos két világ kisebb-nagyobb zökkenőkkel, de évszázadokig garantálta az európai civilizáció lelki és tudati fejlődését.

Az egyház és az állami közösséget alkotva, közösen vezette a keresztény államokat így a keresztény morális társadalmi kontrasztja nem kerülhetett elő.

A társadalmi elégedetlenség hosszú ideig csakis, mint az egyház eredeti tanításához való visszatérésként és annak kikényszerítéseként indult harcba. Vagyis legitimációs forrást és támaszt éppen az egyházi tanításban keresett. Ezek a küzdelmek, mint Geyer Florian és Cromwell vagy éppen Husz János küzdelme,

mindig az eredeti keresztény lelkiület helyreállítását is célozták. Bukásuk a keresztény tanítás egyik értelmezésének elvetését is jelentette. A legjellemzőbb tünet, hogy az őskeresztények vagyoni egyenlőségen alapuló ideálját időről-időre vonzó példaként nézik, és néha erőszakkal, máskor önkéntesen szeretnék megvalósítani. **Ennek az államok mindig a leghatározottabban ellenálltak és az egyházat is erre kényszerítették.** Kivételként elfogadták a szerzetesközösségek szegénységét, vagyoni egyenlőségét, de minden vagyoni egyenlőségen alapuló szervezetet (akár felekezetit vagy lovagrendit is) igyekeztek fellazítani, felszámolni. A sarutlan rendek mellett mindig megindult egy sarus életformát engedélyező - egyházon belüli - irányzat, a kolduló rendek időnként elképesztően gazdaggá váltak. Az egyházon kívül eső, vagy egyház-reformer

vagyonközösségeket egyház és állam teljes egyetértésben üldözte és irtotta. Hutteri testvérek, hugenották, vagy a paraguayi jezsuita kísérlet - egyre ment. Tehát a teljes krisztusi alternatívát kereső ember minden társadalmi szerkezetben rendszeridegen, de az egyházon belül, bizonyos megkötésekkel **lehetősége volt** alternatív életmódot választani. Az egyház-állam kettőssége bizonyos mozgásteret adott, amelynek keresése, tanulmányozása, határainak kitapogatása, megélése nagyban hozzájárult az európai ember lelki értékekre való nyitottságához és a lelki értékek és a gondolkodás eredményeinek szinkronba hozatalához. Az európai keresztény ugyanis folytonosan kereste az állami és az egyházi rendszer átfedésében a gyenge pontokat, így görög filozófia és római jog alapjait felhasználva mindkét szervezet kritikus értelmezésében olyan társadalommenedzselési, tudományos és kritikai ismereteket halmozott fel, amelyek a 16. századra a bolygó gazdasági, katonai és szellemi uraivá tették a keresztény államokat, entitásokat. Az **egyetem intézményének** egyházi státusa és azon belül az egyházban szokatlan szabadsága komoly távlatokat adott a kritikus gondolkodásnak. Sőt, valószínűleg a keresztény civilizációs terület hatalmas tudományos, gondolkodási, civilizációs fejlődésének forrása is itt keresendő.

Az állami és az egyházi kettősség első és azóta is ható súlyos sérülése a francia forradalom alatt kezdődött. Az ész nevében fellépő társadalmi erők már nem szövetségest és ideológiai támaszt láttak az egyházban vagy annak tanításában, hanem egy olyan legitimációt, amelyet az egyház tőlük megtagad, ezért azzal ellenfeleiket erősíti. Az egyház

ellenőrzése nélkül a polgári hatalmat semmi nem korlátozta, hogy esetenként bestiálissá váljon.

Az egyházhoz tartozni akaró több százezer polgártárs lelkipurdalás nélküli lemészárlása Vandée-ban megmutatta, hogy az európai emberből, ha a körülmények megszüntetik az egyházi-állami kettősséget, akkor esztelen vadállat törhet (és tör is) ki. Ezt a 20. század kollektívizmusa, a náciizmus és a bolsevizmus fényesen igazolták.

Vandée ellenforradalmi lázadását megtorlandó, a köztársasági Párizs ún. „halálhadoszlopokat” küldött a térségbe, akik válogatás nélkül gyilkoltak. A „forradalmi Oradour” (Jean Sévillia) során többszázezer (!) francia parasztot öldöstek le. Ez volt a történelem első olyan polgárháborúja, amit egy ideológia szerint hajtottak végre. Falvakat égettek fel, megsemmisítettek minden terményt, nőket ejtettek túsul, sokakat összekötözve vetettek a tengerbe. A Közjóléti Bizottság 1793 végén a következő jelentést kapta a köztársasági Holocaustot végrehajtó Westermann tábornoktól: *„Vandée nincs többé, polgártársak. Asszonyaival és gyermekeivel együtt a mi szabad kardunktól pusztult el. A parancsok értelmében a lovak patájával tiportattam el gyermekeiket, felkoncoltattam asszonyaikat, így nem szülhetnek többé gonosztevőket. Mindnyájukat kiirtottam. Az utakat tetemek borítják. Mi nem ejtünk foglyokat, a szabadság kenyerével kellene etetnünk őket, az irgalom azonban nem forradalmi dolog.”* Nem bizony, hanem keresztény.

Regnum portál / Békés Márton írása

Kitérő:

A francia forradalom óta az államok, még a nem forradalmiak is, egyre inkább maguk formáltak igényt lakosaik teljességére. Vagyis nemcsak a testükre, a munkájukra, a lojalitásukra és a pénzükre, hanem a lelkükre, a gondolataikra, a szívükre is. A lelki igények visszaszorítása, a világiasodás (szekularizáció) egy csapásra felszámolta az európai művészet lefőbb ihletőjét, a krisztusi értékvilágot, a transzcendentálist. A 20. századtól nagy és maradandó hatású művészeti irányzat nincsen, nagy mű ugyan keletkezik, de szinte szervesen lebeg a társadalmi értetlenség fölött, ahhoz sem mélységben, sem jövőt formáló erővel nem kapcsolódik. A művészet, amely az Isten és az ember közti megromlott kapcsolat helyreállításának, a transzcendens víziók és a nemesedni akaró lélek fejlődni akarásának eszköze volt, átlényegült, és egyre inkább az Isten nélkül maradó ember lelki hiányérzetének pótlékává és kifejezőjévé vált. Beköszöntött az ideológiák kora, ahol a stabilan

eligazító hit és az Istenbe vetett bizalom helyét pragmatikus okoskodás és testi szükségletek fetiszizálása vette át. A tömeg maga hivatkozási alap lett, az emberiség tetteinek bírója, kinyilatkoztatója, vezérlő csillaga és történelmi célja. A magára maradt ember végtelen magányát folyamatos anyagi fejlődés, „társadalmi haladás” és bolygó-méretűvé bővített - immáron semmi által nem fékezett - olykor csak haszonkereső termelés és annak javain való marakodás töltötte ki.

Elképesztő és szinte végtelen háborúk és olyan célok, amelyek magukban hordják lehetetlenségüket. Folyamatosan korrigálni, javítani szeretnénk a teremtést, ahelyett, hogy megértenénk és belesimulnánk. Homoszexualitás, feminizmus, eutanázia, gender, LMBTQ és most rasszizmusfrász, stb. Mind az emberben meglévő hiányérzet kibuggyanásai.

Ebben a világban az Istent kereső, a krisztusi értékrendet élni és átadni akaró ember már alig talál intézményi szövetségest. Egyháza már fellazított. Vagy a nyugati jólét évtizedei hízlalták meg a szívét, vagy a keleti üldözések és kontraszelekció tették követhetlenné és hiteltelenné. Egyháza ezért egyre kevésbé tekintély és egyre kevésbé szellemi, lelki édesanya, vezető, életter.

A nyugati típusú társadalom sikeresen száműzte a társadalommenedzselés, vagyis a politika és a hatalomgyakorlás rutinjából az egyházat, mint vele párhuzamos iránymutató és ellenőrző funkcióra is képes valóságos entitást. Szerepét a civil szférába és a személyes intimitás területére igyekszik korlátozni. Évezredek lényegi funkcióitól is tudatosan kezdi leválasztani az állam az egyházat: egyre inkább átveszi az oktatás és a betegápolás-gyógyítás szerepét is tőle. A hitélet területére visszaszorított egyház (különösen Közép-Európában) már nem is jelentős munkaadó, hiszen vagyont, földjeit és intézményeit java részét már elkönfiskálták. Ahol ez nem történt meg, ott pedig, mint a kapitalista cégvilág egyike, már nem jelent sem vonzó példát, sem különösebb figyelmet.

Az modern posztindusztriális világ az egyházzal a krisztusi jó hírt is marginalizálta. A keresztény értékrend és a mélyebb felekezeti élet nem tűnt el, de visszaszorulóban van a hagyományok és a családok, a kisközösségek világába. A hivatalos egyház pedig csak lassan alkalmazkodik az új körülményekhez. Krisztusi erő csak ott járja át, ott mutatkozik, ahol lojalitással, további engedményekkel nem képes már megóvni fizikai biztonságát. A Közel-Kelet üldözött keresztény közösségei közel másfél évezreden át fizették a muzulmán államoknak a rájuk kivetett plusz adót, de

lényegi lelkiségükben nem sokban tértek el környezetüktől, legfeljebb a kisebbség adta belterjesség és egymás segítése révén. A modern vallási fundamentalizmus és a szervezetlen erőszak elszenvedőiként, rengeteg élet elvesztése dacára azt látjuk, hogy közösségeik erősödnek és békés, türelmes hitük, a körükben megélt szeretet igen sok megtérőt eredményeznek a muszlim oldalról, noha ott halálbüntetés várja a konvertitákat. (A nyugati egyház gyakorlatilag teljes hallgatásba burkolózik sorsukról. A nyugati országokban a megtérések nyugodtan elhanyagolhatók, a „kitéréseket” messze nem képesek pótolni.)

A Bokor-tudatú keresztény közösségek mintegy 50 évvel ezelőtt jelentős áldozatot hozva alternatívát kezdtek felmutatni, hogy erőszakmentes jelszerépükkel is segítsék az Isten országának földi elterjedését. Új megközelítéssel, az üldözöttség vállalásával és alternatív kisközösségi étellel új lendületet és gyakorlati példákat is mutattak a hatalommal való huzakodásban megtört és elbizonytalanodott magyar egyháznak. Óriási nekirugaszkodásunknak a tulajdon egyházunk részéről tapasztalt kritika és meg nem értés, nem egyszer szankciók lettek a fékezői. Valószínűleg itt keresendők azok az okok is, amelyek miatt önmeghatározásunkból is kikerült a katolikus szó. Mi kincsre találtunk, de a becsüs, akiben bízunk ajkbiggyesztve fogadott. Úgy viselkedtünk, mint aki aranybányára bukkant és mielőbb szeretné kitermelni. Buzgón lapátol, és amikor végre felszínre kerül a kincs, akkor látja, hogy az nem arany, hanem csak réz. Mi megzavarodtunk, sokan elkedvetlenedtek, pedig a réznek is örülni kellett volna! Az is fém, gazdaságilag hasznos, kevesebb irigyet támaszt, és a feltárása éppúgy összekovácsolta a bányászcsapatot, mintha arany rejtőzött volna a mélyben.

Ma a fehér ember veszélyben van. Oswald Spengler óta tudjuk, hogy a nyugati világ alkonya elérkezett. Épp olyan ez a fehér embernek, mint Kolumbusz partra szállása volt az indiánoknak. A fehér ember, ha nem tér meg, el fog tűnni a Föld színéről. A megtérés értelmezése túl tág lenne, ezért nézzük meg, hogy néhány területen mit jelentene az a megtérés, amely már társadalmi méretben is késleltethetné, esetleg el is oszlatná a véget, ami vár ránk.

A keresztény tudat átalakítása:

Vagyis fel kell ismernünk a környezetünkben, hogy az, az életünkre tör. Nem fizikai értelemben (hiszen ott csak később fog érvényesülni a környezetrombolás, a túlfogyasztás stb. révén). Az örök életünkre tör. Amit elvesz tőlünk, az a Jó Hír, az evangélium bizonyossága,

a Krisztust követő élet értelme és gyakorlata. Ha az Istentől elfordult, vagy róla tudomást nem vevő élet nem volna jó és örömszerző az egyénnek, könnyű és napi jutalmat jelentő, akkor nem lenne bűn a földön. A világ elképesztő színességével és mozgalmasságával, közösségi sodrásával és kápráztató csodáival lecseréli bennünk azt az Isten-képet, amelyet örököltünk. A világ most humánusnak, gazdagnak, segítőkésznek és elfogadónak mutatja magát, ahol a szabályok mindenkire érvényesek és senki sem szenvedhet alapvető dolgokban hiányt. Ha bármiben is hiányt szenvedünk, vagy bármilyen baj ér bennünket, akkor automatikusan a társadalom valamelyik alrendszerének hibás működésében vagy velünk ellentétes oldalon álló emberek ármánykodásában keressük az okot. (Ellopják a pénzt, ami nekem járna, rosszul szervezik a társadalmat, vagy egyszerűen még nem voltak képesek feltalálni, pl. az örök életet adó pasztillát.) Isten legfeljebb egy zuhanó repülőgépen vagy egy süllyedő hajón kap olyan figyelmet tőlünk, amelyet megérdemelne. Ilyen eszközön nem nagyon találni ateistát...

Én azt látom, hogy a keresztény tudat Isten-keresése mindig valami mást helyez előtérbe (a társadalom állapota szerint), de ezek a lényegi pontok a társadalmi nagy rendszereket kezdetben ugyan ellenintézkedésekre kényszerítik, de aztán megtalálják a közös nevezőt, sőt, az Istent keresők alternatív gyakorlatát a hatalom a legtöbbször képes minimális változtatással integrálni és akár új normává is tenni. Ebben az esetben az isteni lényegét magukban óvó közösségek nemcsak hogy nem számíthatnak büntetésre a meglátott igazsághoz való hűségükért, hanem őket a rendszer szinte el is tiltja attól, amit korábban bűnnek gondoltak és kerülni igyekeztek. A legjobb példa a katonaság megtagadása. A tömeghadseregek idején szükség volt sorkatonára. Keresztények egy része ezt életellenesnek és a keresztény tanítással ellentétesnek gondolta és kész volt áldozatot hozni, büntetést elviselni, csak hogy ne kelljen katonaként az erőszakot képviselni. Ezzel olyan alternatívát állított fel, amely erős és vonzó kontraszt volt a társadalmi többség számára. A Sátán ravasz, gyorsan reagált. Megszűntek a tömeghadseregek, a katonák már zsoldosok, és szinte egymásra licitáltak az államok, hogy ki tudja gyorsabban és végérvényesebben betiltani a kötelező katonai szolgálatot. Holott csak arról van szó, hogy a sátáni módon fejlődő legfejlettebb államok a széles tömegeknek már nem mernek fegyvert adni a kezébe. Azt csak fizetett és szegődött hívei kezében nem érzi veszélyesnek magára nézve. A másik változás, hogy az ember már nem nemes, klerikus, alattvaló, nem

jobbágy, munkás vagy polgár, hanem **fogyasztó**. Pontosabban termelő és fogyasztó. A hatalom csak az első kategóriából tűr disszidenseket. Fogyasztani kötelező. Aki egyetlen kiló szemetet sem termel, annak is kötelező szemétdíjat fizetni. Kötelességek garmadája köti gúzsba a modern embert, akit a rendszer mindenre kötelező elemei az iskoláztatástól az oltási kötelezettségeken keresztül a lakhatási és utazási szabályokig egész életében fogolyként tartanak.

Társadalmi kötelezettségeink folyamatosan nőnek, miközben lelki és hitbéli feladatainkat fakultatívnak minősítik, korszerűtlen és kínos magánéleti belügynek tekintik, gyakran gúnyt űznek belőle. A hit igazságaival és hagyományokkal teljesen összeegyeztethetetlen gyakorlatok nyernek polgárjogot az abortusztól az erőszakos sportokig, filmekig, vagy a pornográfiáig, a család értékeinek nyílt támadásáig, Istent-kísértő emberkísérletekig.

Ebben a helyzetben a keresztény nem nagyon találja az ellenfelet. Van ugyan hite és értékrendje, de azt senki sem akarja elpusztítani, tiltani vagy miatta őt megbüntetni. Csak éppen úgy fejlődik a világ, hogy a lényege a verseny. Nem csak a termelésben, hanem a divatban, közízlésben, életmódban, viselkedésben, egymáshoz való viszonyunkban, a nyelvben, a társadalmi szabályokban, a jogban stb. A szentségi házasság versenyez a promiszkuitással, a szerelem a pornográfiával, a munka becsülete a vállalkozó könnyen jövő milliárdjaival vagy éppen a milliárdos lottónyereményekkel, amelyek ugyan meseszerűek, de az értékrendet rommá lövik. Egy bankvezető jövedelme közel negyvenszerese egy darukezelőének és utóbbi életéért felel, míg az előbbi csak a megtakarításokat kezeli. A bankok csillogó belső terei épp annyira díszítettek és fennkölték, mint hajdan a templomok voltak. Mindkettőt a kor társadalmának lelke, lényegi tartalma, fő vágya és életterve hozta létre. Az Isten és a Mammon palotái.

Előbukkan a fontos kérdés: A keresztény hit vagy a létező kereszténység és intézményei versenyképtelenek-e a mai világ színes teljességével?

Keresztényként csakis az intézményt nevezhetjük meg, hiszen a világgal folyó versenyt nem a hit, hanem az intézmény és az intézményhez tartozás vívja a világ ugyancsak változó, de a hatalmi szférában gyökerező intézményeivel, gondolati áramlataival.

A keresztény tehát lassan magára marad a modern társadalomban. Az egyház valamilyen vegyes technikával fizikailag túlél, de egyre inkább kiüresedik. Az eszmék maguk is teret veszítenek és egyre kevesebb olyan van, amelyért a társadalom tagjai jelentős (akár élet) áldozatot hoznának. Becsületért, hazáért, hitért stb,

keresztény ma már nem gondol komoly áldozatra, azt nevelésnek tartja és mélyen nem érti az iszlám követőinek akár az öngyilkos merénylet vállalását is jelentő „fanatizmusát”. E lélek és lelkület értékei iránt egyre közömbösebbé válunk. (Vö: Francois Fénelon teológus /1651-1715/: „A közömbösség a lélek leg súlyosabb betegsége.”)

Minden társadalmat átkovásszító erő telepszerű kezdeményekből indult ki. Minden fertőzés is úgy kezdődik, hogy a kórokozó megtelepszik egy testfelületen, elszaporodik és újabb és újabb telepeket hoz létre. Azok kapcsolatban vannak egymással, amíg csak céljukat a test legyengítését, pusztulását, egyben saját számuk növelését és más testekre való elterjedését el nem érik. Elszigetelt és egyéni jelenlét sem a baktériumok, sem a társadalmi eszmék, egyének világában nem érhet el hatást. Csak a közösségi, telepszerű életforma képes hatással lenni a szellemi vagy társadalmi szervezetekre, akár az egész emberiségre. Az ősegyház kis körei lassan világegyházzá terebélyesedtek, de mára korhadó félben vannak, miközben a valamikori lényegét adó szellemi tartalom nem pusztult el csak a szövevényessé vált gyakorlatban már nehezen ismerhető fel. (Vagyis a világ nem látja a fát az erdőtől.)

Mi volna a ma is ható keresztény tartalom társadalmi megjelenése?

Kezdjük a formával. (A tartalom sokkal nehezebb.)

Először is tudatosítanunk kell, hogy **állandó életveszélyben vagyunk**. Vagyis, hogy lassan végünk, ha nem teszünk valamit az ellen, ami körülvesz bennünket. (Önzés, gyűlölet, környezetpusztítás, erőszak, divat, mammon, szenvedélyek stb.)

Felismerni, hogy **magunkban**, vagy a világ által számunkra felkínált szervezetekben **a túlélésünk** és utódaink túlélése **nem biztosított**. (A világ lényege, hogy atomizál, hogy az egyénekre, individuumokra szakadt emberiséggel, nemzetekkel, népekkel mielőbb el tudjon banni, őket lélek nélküli, csak az anyagnak engedelmessé szolgáivá tudja tenni.)

Józan belátással és hittel felismerni, hogy a **földi életünk** mindenképpen **véget ér** és erőfeszítéseink így is, úgy is földi halálunkkal végződnek. Ugyanakkor mennyei örök életünk, **szeretet-felépítette lelkünk** és szellemünk azon kívül, hogy a földi életünk során is **rengeteg öröm és boldogság forrása**, garancia arra, hogy a Teremtőnk nem lesz elégedetlen velünk és terve szerint országába emel minket.

Ha hitünk gyenge és olykor megrendül is, abban tapasztalatilag bizonyosak vagyunk, hogy az

evangélium alapján élt élet megment attól, hogy földi poklot készítsünk a magunk és környezetünk számára. Ezért az **evangélium szerint való élet** jelentős **védettséget ad** a világ bántásaival szemben. Főleg akkor, ha azt az életet nem egyedül, izoláltan és lelki magányban kell élnünk, hanem testvérbarátok környezetében és támogatásával.

Fontos tehát tudatosítanunk magunkban, hogy az intenzív és belterjes **közösségi** élet, a testvérbarátok kontrollja **megtartó erő** és örömforrás is egyben.

A **közösségben** megélt evangéliumi **életünknek missziós feladata** kell, hogy **legyen** az egyházunk irányába. Látjuk, hogy az egyház kétezer éve egyensúlyoz az állammal. Nekünk ebben a küzdelemben nem szabad részt vennünk, de minden lényegi kérdésben egyházunk mellett kell állnunk, különben a jézusi értékek szerint élni akarók hiánya miatt az egyház eljelentéktelenedik és sok kérdésben a korszellem hatása alá kerül.

A **közösség** illetve a közösségek hálózata már pusztán létével is **nyomásgyakorló eszköz**. A hatalom tiszteli az erőt és fél is tőle. Ha egy jól szervezett közösség áldozatkész tagokból áll, amely egységes akarat szerint viselkedik (pl. a Hit Gyülekezete), akkor azt a hatalom vagy megpróbálja korrumpálni (megvenni), vagy ha nem megy, teljesen ellenőrzés alá vonni, végső soron üldözni, felszámolni.

Az a jó közösség, amely hálózat szerint szerveződik, de csak nagyon laza kapcsolódási pontokkal és energiáit nem fecsérli a hatalommal való fölösleges viszályra, kritikára, demonstrációkra. A kontraszt (vagy minta) társadalmi közösség jelszava: a kutya ugat, a karaván halad. Istennek tetszően lehet úgy is élni, hogy közben sem kioktató, sem kritikus módon nem akarom a felépítményt megváltoztatni. A felépítmény megváltoztatásában azonban hiszek, ezért példámmal a felépítményt alkotó SZEMÉLYEKET célozom meg az üzenettel: Alakítsd át az életed!

(Ezzel észrevétlenül eljutottunk pl. az Al Kaida hálózatos szervezetéhez, ahol valójában egyetlen egység sem ismeri a másikat, csak a központi tanítást, hogy Allah dicsősége érdekében ott kell a más hitűek ellen tenni, ahol csak mód van rá. Ezzel kikerülték a szervezetet, a lebukás esélyét és a főüzenet követésével az egyes elszigetelt egységeket bízták meg. A modell működik és igen hatékony, ellene az állami kontroll nagyon nehéz, szinte lehetetlen.)

Ha a keresztény élet alapelvei szerint működő közösségek behálózják a világot, akkor a keresztény

tanítás általánossá válik. Elvileg. Mert az államok nem tudnak az egyes izolált csoportok nyomában lihegni, ezért mindig gyűjtőneveket és rendszereket kreálnak még akkor is, ha olyanok nem nagyon vannak.

Végső kérdés merül fel: Lehet jézusi és közösségi életet élni a földi világban, a társadalomban? Kevert (vagy vegyes - ahogy tetszik) életformában ez nem lehetséges. A közösségi lét magában hordja a másokra tekintettel levést, vagyis a szabályozott rendszereket. A szabad akarat miatt a szabályozott rendszerek fő célja, hogy az egyén másokba gázoló szabad akaratának gátat vessen, ill. kijelölje annak medrét, határait. A rosszul értelmezett közösségsszabályzást a hatalom arroganciájának, túlkapásainak éljük meg. Félnünk a túlkapásuktól, nehogy bennünket érjenek. Vagyis félnünk, mert az Isten országa helyett állandóan a földi életünkre és a szervezett világra sandítunk. Valószínű, hogy teljesen keveretlen, jézusi igazodású emberekből álló társadalom nem okozna ilyesmit, de ezt a világ még nem próbálta ki. Gyurka bácsi írta: A történelem ismer szerző (termelő) népeket, a szerzést elvevéssel (rablással) párosító népeket, csak elvevéssel (rablással) foglalkozó népeket, de nem ismer csak szerző (termelő) - adó/osztó népeket. Ez utóbbit a történelem (még?) nem ismeri. Talán ki lehetne próbálni. Igen, ha nem félnénk kipróbálni, mert érezzük, hogy rámehet a földi életünk. Gyurka bácsi megpróbálkozott a történelmi zárt rendszer (a szerzetesrendek) társadalmi kinyitásával egy modern és élhető rendszert alkotni. Az együttműködés, a közös értékvilág térbeli szorosabb megélését, vagyis a kommunát vázolta fel. Nem sokra jutott vele. A Világ Fejedelme éberén őrzi birodalmát.

Talán egyetlen mód van arra, hogy komoly kísérletet tegyünk. Felülről nyitott, vagyis a növekedésnek nyitott osztózási rendszert kell létrehoznunk. Láthattuk, hogy az osztózás, a nem fogyasztás, a szerénység és az egymásra figyelés az egyetlen, ami minden időben kiváltotta a hatalom figyelmét és haragját. **A Bokor** a hatalom következetes elutasításával és elvi kompromisszum-képtelenségével lemondott ugyan a konstans növekedésről és a világi értelemben is társadalomformáló méretről és hatásról (amiről pl. a Hit Gyülekezete nem), de belső vitái és fellazulása ellenére **az elvek szintjén nem tett engedelményt** a Világ Fejedelmének.

A meglévő értékészletet talán lehetne növelni. Az osztózás és az adás mellé fel kell zárkóztatni a napi gyakorlatot is. **A közösségeknek erősebb jeleit kell mutatniuk az életközösség kialakításához.** A közösség tagjai is emberek, vannak tagok, akik közelebb, míg mások távolabb állnak egymástól. Érdeklődés, lelki alkat, életszemlélet, életkor,

élethelyzet, szakma stb. A közösségek tagjai jobbra csak Bokorprogramokon találkoznak, illetve szinte minden találkozásuk a lelki együttlétnek van alárendelve. Arra időt szakítanak, másra, lazulásra, baráti lötyögésre stb. nem. Mára mintha már bokorfoci, bridzs, pótkávét, Tisza-túra stb. sem lenne. Vagy tévedek? Ha a közösség az élet hétköznapi dolgaiban nem alakít ki erős kapcsolati szálakat, amelyekbe külsősök is belefoglalhatnak, akkor a potenciális hatásnak és bővülésnek lesznek erős gátjai.

Szomszédommal 2 hetente vitatom meg a világ folyását, a közösségem tagjaival erre gyakorlatilag nincs mód. A távolság (a tudatosan választott távolság) ennek ellene dolgozik. Mintha szándékosan nem akarnánk egymás közelében élni. Az én családom alternatív gyakorlatot kezdett, amit látom, Náciék is követnek (házvétel a szomszédban). Ez erő. Úgy érzem fokozható, de akkor a világ dolgaival is foglalkoznunk kellene, nem csak a közös imával és a lelkeslélekkel. A Bokor elég nagykorú már ahhoz, hogy ne féltsük a világ kísértéseitől. Egyetlen közös tulajdonunk a Bokor-porta jobban vizsgázott, mint Bokorliget, vagy az Óbudavári ingatlan. Tehát már tudunk különbséget tenni és a jó gyakorlatot folytatni. Régi terv volt, hogy „megszállunk” egy iskolát. A Szilveszter János esetében ez majdnem sikerült is, aztán a markunkba szakadt. A keresztény tudat még arra sem képes, hogy tömegesen vallja meg magát mások előtt. (pl. keresztet vetve, ha templom előtt megy el, vagy mielőtt étkezéshez lát, mondjuk, egy étteremben stb. A muzulmán nőt nem kell biztatni, hogy kendőt hordjon. A muszlim férfi a zebra közepén is nekikezd imádkozni, ha ima ideje van és éppen ott éri. Aki vállal valamit, az hat. Aki csak legbelsőjében tartja ezeket nyilván, az a többiek számára olyan, mintha nem lenne. A társadalomnak nincsenek kiforrott nézetei a kereszténységről, a jézusi útról. Amikor most elmondtam egy régi munkatársamnak, hogy lelkigyakorlatra jövök, csodálkozott. Mintha meglepné, hogy ilyen obskúrus dolgokkal is foglalkozom. Az elvilágiasodás mára azt okozta, hogy szégyelljük megmutatni, hogy mihez igazodunk belülről. Én egy évet szánnék rá, hogy felmérjük a helyzetünket és kidolgozzunk olyan technikákat és gyakorlatokat, amelyek a legkevesebb kényelmetlenség, elfogódottság és zavar mellett ad lehetőséget, hogy ne letakart mécsesek legyünk.

Mi folyton politikai mezőben akartuk megmérni magunkat. A katonaság elutasítása profétai tett volt, de a börtönviseltjeink életét úgy viselte meg a jel-szerep, hogy alig van köztük, aki az akkori ideálokért ma is rajongana, akkora áldozatot hozna. A mi kereszténységünk, amikor túl akart lépni a

hagyományos egyházi kereteken, amelyeket a közel kétezer éves feudális alapú világ biztosított, minden irányból ellenséges mezőbe lépett. A mi teológiánk, szociológiánk, közösség-tudatunk, üdv-tanunk világi értelemben nem lehet sikeres, és ez a világi értelem teljesen magában foglalja a keresztény egyházakat is. Azok ugyanis világi értelemben vett alkalmazkodásra kényszerített (vagy azt önként vállalt) rendszerek, entitások, amelyek csak egyetlen funkciójukban őrzik az alapértékeket: etalonként őrzött kincsük a jézusi tanítás, az evangélium, a szent hagyomány. Hatalmi, társadalom-szervező, gazdasági és magyarázó funkcióik vésszenen hanyatlanak, noha nem kizárt, hogy mint eddig mindig, megtalálják a válság utáni struktúrában a maguk pozíciójának és gyakorlatának átmentését. A jézusi kontraszt társadalom, vagyis Krisztus királysága nem evilágból való. Ezt a Mester többször hangsúlyozta. Az egymásban levés sajátos misztériumát Jézus ugyan soha nem magyarázta a tanítványi élet és a világi struktúra egymásban levésében, de valójában erről van szó. Aki magát, a gondolkodását megváltoztatja az - kis mértékben, a maga életében és életével - már a világ gondolkodását, valóságát, a lényegét is megváltoztatta. A jézusi (kontraszt) társadalom teljesen és lényegileg kihasználja az evilág adottságait, az általa nyújtott feltételek között él, de nem minden eszközét, ajánlatát és kísértését fogadja el. Hogy pontosan mit fogad el és mit utasít el a világból arra minden korban a Lélek vezeti a hangjára figyelőket. (A dohányzás lehetőség, valamikor szinte kényszerítő divat volt. A gyáraknak és az államnak hatalmas bevétel. Mindig meg lehetett tagadni, nem volt kötelező, bár a rávezetés szinte erőszakos volt pl. a katonaságnál vagy a börtönben.) A mai társadalom (szinte kötelező) ajánlatait is vissza lehet utasítani, szembe lehet menni a közízléssel és a médiával. Ez egyénileg ugyan néha elviselhetetlen terhet jelent, de közösségben megélhető és örömforrás is lehet.

Más dimenzióba kell tehát helyezni az egyéni, családi és közösségi keresztény életünket. A világtól nem szabad többet várnunk, mint amit adni képes. Vagyis lehetőséget, hogy lelkileg, szellemileg az Istent válasszuk. Tud a világ sok mást is adni, de az ettől éppen, hogy távolít. Lehet itt a Földön, a szűk körünkben akár, Isten országát felépíteni, megvalósítani? Teljesen nyilván nem, de meg lehet közelíteni. Minden felé tett lépés öröm és boldog tudata annak, hogy közeledem. Vagyis szüntelenül tennem, mozognom kell az Úr felé, és ez ad megnyugvást és stabilitást, hogy szembenézzek a földi létem mindenképpen eljövő végével. Talán erre utal az apokrif evangélium kijelentése: *Ha megkérdesznek titeket: "Mi a*

jele atyátoknak, amely bennetek van?", ezt mondjátok nekik: "Mozgás és megnyugvás."

(Lelkigyakorlatos előadás, 2020 Tar)

GROMON ANDRÁS

JÉZUS ÉS A „GONDVISELÉS”

(Mt 10, 28-31)

Ezt az evangéliumi helyet mindig az üldöztetés problematikájának szemüvegén át néztem, amint konkrétan arról is szól, de most jöttem rá, hogy tágabb értelemben valójában a „gondviselés” a témája. Ez adta aztán azt az ötletet, hogy csokorba gyűjtsem, mit is tanított Jézus erről az oly nehéz témáról. Nincsen túl sok erre vonatkozó közvetlen megnyilatkozása, de azok egyértelműek.

Közismerten **két területe van az életünknek, ahol leginkább „reklamálni” szoktuk a „gondviselést”, mindkettő szigorúan biológiai jellegű: az egyik a megélhetés, a másik az életünk biztonsága** (a betegséggel, a katasztrófákkal, az üldöztetéssel, összefoglalóan a fizikai - és lelki - szenvedéssel és a halállal szemben). Jézus arról biztosította hallgatóit, hogy **Isten mindkét területen törődik velünk, gondot visel ránk.**

Ami az elsőt illeti: Nézzétek az ég madarait, a mezők virágait... Ha Isten így öltözteti a mezők virágait, mennyivel inkább titeket... (Mt 6,25-33). Ki az, aki közületek követ ad a fiának..., vagy kígyót? Mennyivel inkább ad menyeei Atyátok jókat (Mt 7,10-11). - E tanítás gyakorlati szemléltetésének tekinthetjük az ún. kenyérszaporításokat (Mk 6,34-44; 8,110), ill. ide vágó elméleti oktatásnak a Mk 8,14-21-et (Hát még mindig nem értitek...?). - *Ami a másodikat illeti:* A betegséggel kapcsolatban: Isten nem ver senkit betegséggel (Mk 2,5: bocsánatot nyertek bűneid), másfelől Jézus gyógyításai szemléltetik Isten akaratát és „beavatkozó” erejét. A katasztrófákkal kapcsolatban: a tomboló viharban, életveszélyben sem kell pánikba esni (Mk 4,35-40). Az üldöztetéssel kapcsolatban: Két verebet ugye egy fillérért adnak, és Atyátok tudta nélkül..., nektek viszont minden szál hajatok... (Mt 10-30); ha bíróság elé állítanak, ne aggodalmaskodjatok, mit fogtok mondani... Atyátok Lelke szól majd belőletek (Mt 10,18-20). A halállal (akár az erőszakos halállal) kapcsolatban: az „emberfiát” (= az embert)

megölhetik, de „három nap múltán” Isten föltámasztja (Mk 8,31-33).

Jézus azonban megmaradt a realitás talaján, világosan látta és hirdette, hogy Isten gondviselése mindazonáltal nem közvetlen beavatkozás az események menetébe és nem „életbiztosítás”!

Egyfelől *e gondviselés „működésének” vannak feltételei* az ember részéről, még hozzá nem is kevés: 1. „Előbb”, azaz elsődlegesen, leginkább „Isten országára, az Istennek tetsző életre kell törekednie” (Mt 6,33)... 2. Dolgoznia kell a maga módján, ahogy a madarak és a virágok a maguk módján (Mt 6)... (3. Mindezt társadalmi méretekben kell tennie: *Keressétek...* az ember társas lény...) 4. Adakoznia kell, szét kell osztania, amije van (ismét a társadalmi vetület...): Lk 6,38; 12,33... 5. Kérnie, keresnie, zörgetnie kell (Mt 7,7-8)... - Másfelől *ez a gondviselés nem (feltétlenül) ment meg a bajoktól és szenvedésektől,* vagy éppen az (erőszakos) haláltól: igenis bíróság elé kerülhetünk (a „hitünk” miatt) (Mt 10,18), a viharban belefulladhatunk a tóba (Mk 4), s az „emberfiát” az emberek megkínózzhatják és megölhetik (Mk 8). Az ezt vitató Péter, aki úgy gondolta, Isten majd közvetlenül beavatkozik és megmenti kedvencét, az általunk ismert legnagyobb letolást kapja Jézustól (Mt 16,21-23).

Jól szemlélteti Jézusnak ezt a realitásérzékét, és azt, hogy az egész gondviselés-kérdést nagyobb és magasabb összefüggésben kell nézni, mint a fizikai sík, *Jézus két „kísértése”:* az egyik pontosan a megélhetéssel kapcsolatos: Változtasd a köveket kenyérré... Nemcsak kenyérral él az ember (Mt 4,3-4), a másik pontosan az életünk biztonságával: Ugorj le... Ha Isten fia vagy, majd megoltalmaz... Ne Tedd próbára Uradat... (Mt 4,5-6). Isten tehát nem tesz megmentő csodákat, de nem is passzív szemlélő, jelen van és „működik”, de egy magasabb síkon: Az „emberfia” az Erő jobbán ül (Mk 14,62), s ez egyrészt erőt ad neki a „méltóságteljes” szenvedésre, másrészt legyőzi a szenvedést, igaz, már egy másik dimenzióban.

Mindebből **Jézus három nagyon fontos következtetést von le** arra nézve, mi a helyes hozzáállás a isteni gondviseléshez (ezeket persze akár úgy is tekinthetjük mint *újabb három feltételt* ahhoz, hogy a „gondviselés” valóban működni tudjon és működjék is, és *lélektanilag* minden bizonnyal ez a három legfontosabb - és legnehezebb - feltétel!): 1. *Ne féljünk!* Sem, ami a megélhetésünket illeti (Mt 6; Lk 12,32: Ne félj, te kisdéd nyáj...), sem, ami az életünk biztonságát illeti (Mk 4,40: Mit féltek annyira?; Mt 10, 28: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet)... 2. *Ne aggodalmaskodjunk (merimnaó)!* Ezt hangsúlyozza

mind a megélhetéssel kapcsolatban (mit fogunk enni-inni: Mt 6; ahogyan az az ember, akinek jó termést hozott a földje: Lk 12,15-20; ahogyan Márta az evés-ivás miatt: Lk 10,38-42; a *merimnaó* lukácsi párhuzama - 12,29 - a *meteoridzó*: felpöffeszkedni, úgy csinálni, mintha mi lennénk a Teremtő és mindenről nekünk kellene gondoskodnunk, és az aggodalmaskodással legalábbis megnyújthatnánk egy könyöknyivel a természetet), mind az életünk biztonságával kapcsolatban (Mt 10,19: Ne aggodalmaskodjatok, mit fogtok mondani a bíróságon)... 3. *Ne legyünk, „kishitűek”*, csekély bizalmúak, pozitívan fogalmazva: feltétel nélkül bízunk Istenben, ha úgy tetszik: minden látszat ellenére: Mt 6,30...; Mk 4,40...

Jézus más összefüggésekben is megfogalmazta, hogy Isten valóban velünk törődő, gondviselő Isten, s hogy ezért az iménti hármassal hozzáállás valóban megalapozott. *Néhány példa:* Ha az ember tornyot épít, előbb kiszámítja a költségeket... Ha király hadba vonul, megnézi, hány katonája van... Isten még inkább megfontolta a dolgot, amikor világot teremtett... (Lk 14,28-32). - Isten fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek egyaránt... (Mt 5,45). - A föld „magától” terem akár alszik a paraszt, akár virraszt... Így van Isten országával is... (az egész életünkkel is...), nem kell idegeskedni, fölösleges a „problematitis” (Mk 4,26-29). - A mustármag felnő, és nagy bokor lesz, a kovász szép csendben átjárja az egész lisztet... (Mt 13,31-33). - A Vőlegény állandóan velünk van, minden okunk megvan az öröme, nem kell „böjtölni” (Mk 2,19). S talán a legfontosabb ebben az összefüggésben: mi Isten, az Erő, az Erős tulajdona, kincse vagyunk; ahhoz, hogy valaki elrabolhasson minket tőle, kiessünk fennhatósága alól, „leessünk a tenyeréről”, ahhoz előbb „meg kellene kötöznie őt, az Erőset”... (Mk 3,27).

Mindazonáltal tagadhatatlan, hogy **Isten gondviselése „kétarcú”**, élesen fogalmazva akár azt is mondhatnánk: van is, meg nincs is; ha teljesítjük a szükséges feltételeket, valóban működik, ugyanakkor nem avatkozik bele közvetlenül a dolgok menetébe: nem változtatja a köveket kenyérré (Mt 4,3-4), ha leugrunk a magasból, nem óv meg minket az összetöréstől (Mt 4,5-6), a viharban talán bele fogunk fulladni a vízbe (Mk 4), nem ment meg attól, hogy emberek bíróság elé állítsanak, megkínózzanak és kivégezzenek minket (Mt 10,18; 16,21-23; Mk 8,31-33).

A tapasztalat nem nyújt egyértelmű és minden kétséget eloszlató bizonyosságot. Az, hogy Isten fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek (Mt 5,45), értékelhető úgy is, mint feltétlen és végtelen jóságának, gondviselésének jele, de úgy is, mint mérhetetlen közönyének, sőt

cinizmusának jele, annál is inkább, mivel a jégeső, az árvíz sem válogat, s a bombák is egyformán hullanak jókra és gonoszokra...

Van-e hát gondviselés? Megítélés kérdése. *A mi szemünktől függ; attól, hogyan nézzük és ezért hogyan látjuk a világot.* Mint a különböző napszakokban munkába álló napszámosok példabeszédében (Mt 20,1-14). Aki gonosz szemmel” (15. v.) nézi a szőlősgazda „bérezési politikáját”, az dühöngeni fog annak „igazságtalansága” miatt (vö. még Mt 6,23: Ha a szemed gonosz, sötét lesz egész tested, életed...), aki azonban „egyszerű szemmel” figyeli a dolgokat (?= érvényesülni hagyja a pusztá valóságot, a tényeket?), annak egész teste-élete világos lesz (Mt 6,22), s a szőlősgazda ugyanazon bérezési eljárásában annak rendkívüli jóságát (15. v.) fogja fölfedezni.

E tekintetben különösen is helytállóan látszik tehát Jézusnak az a kijelentése., hogy ezek a dolgok el vannak rejtve a „bölcsek és okosak” előtt, és csak a „kicsinyek”, az „éretlenek” számára tárulnak föl (Lk 10,21). Mitől tárulnak föl?

Mivel, ahogy mondtam, megítélés dolga, hogy számunkra van-e gondviselés, az iménti kérdésre azt felelem: **a mi döntésünktől függ, föltáru-e számunkra,** hogy Isten valóban törődik velünk, gondot visel ránk. Nekünk kell eldöntenünk (s ez a döntés nem egyszerűen racionális következtetés, hanem lelkünk legmélyéről fakadó, egész valónkat igénybe vevő személyes választás, odafordulás), bizalmat szavazunk-e Istennek - minden ellenkező tapasztalat-tény, minden nyomorúság, tragédia és szenvedés ellenére. Ezt a döntést nem lehet kikerülni, és nem is hozhatja meg helyettünk senki más, még Isten sem (a „hit”, az Istenbe vetett bizalom nem lehet Isten ajándéka...) A királyi lakoma asztala mindenki számára meg van terítve, tőlünk függ, elfogadjuk-e a meghívást, elmegyünk-e a lakomára (Mt 22,110).

Jézus minden ellenkező tapasztalat ellenére kitartott amellett, hogy Isten jó, és csak jó... Ebben is példát adott nekünk... *Bizonyosságot szerezni azonban csak személyes tapasztalatok alapján lehet* (és ez a bizonyosság is mindig törekeny marad., újból és újból meg kell szerezni), a probléma elméleti úton nem dönthető el. Mindenesetre a lélektan és az élet is azt igazolja, hogy jobban jár az, aki „pozitív élet-stratégiát” választ, témánkra alkalmazva: aki úgy dönt, hogy van „gondviselés”...

A sok elmélet után végül *egy gyakorlati útmutatás:* a gondviselés a véletleneken keresztül működik...

HANS KÜNG

KERESZTÉNY ETIKA

A keresztény etika újszövetségi kulcsfogalma így hangzik: Krisztus követése.

A **követés** különbözteti meg a keresztényeket az emberiség nagy tanítóinak más tanítványaitól és híveitől, amennyiben a keresztények számára adva van a végső ráutaltság erre a személyre, nem csupán a tanítására, hanem az életére, halálára és új életére is. Plátón vagy Arisztotelész, Marx vagy Freud egy-egy követője aligha akarná ezt elvárni a tanítóját illetően. Jóllehet Plátón és Arisztotelész, Marx és Freud mindegyike saját maga készítette el műveit, ezeket a személyükhöz való különösebb kötődés nélkül lehet olvasni és követni. Műveik, tanításuk alapvetően leválasztható a személyükről. Az evangéliumokat azonban, annak a **Jézusnak** a „tanítását” (üzenetét), aki köztudottan egyetlen szót sem írt le, csak akkor érti meg az ember a maga tulajdonképpeni jelentésében, ha Jézus életének és szenvedésének, halálának és új életének fényében látja. „Tanítása” az egész Újszövetségben elválaszthatatlan a személyétől. Ezért Jézus természetesen tanító és példakép a keresztények számára, de ugyanakkor határozottan több is, mint tanító és példakép: **személy szerint ő az eleven, mértékadó megtestesülése az ügyének**; Jézus, mint az Isten Krisztusa, ami miatt a benne hívőket nem jézusiaknak, hanem keresztényeknek hívják.

Mindenesetre amennyiben Jézus személyesen az ő ügyének eleven megtestesülése marad, sosem szabad üres, szenttelen arképpé, élettelen maszkká, egy személyi kultusz háziasított tárgyává válnia – mint például Marx és Engels a korai totalitárius rendszerekben. Ez az eleven Krisztus megmarad a Názáreti Jézusnak, ahogyan ő élt és prédikált, küzdött és szenvedett. Ez az eleven Krisztus nem hív fel

- sem következmények nélküli imáadásra vagy pláne misztikus egyesülésre,
- sem betű szerint utánzásra,
- hanem gyakorlati, személyes követésre.

És mit jelent az ilyen követés? Az Újszövetségben jellemző módon nem létezik ez a főnév, hanem csak a „**követni**” ige, és azt jelenti: „mögötte járni”, most persze már nem abban az értelemben, hogy külsődlegesen járni vele az ország útjait, ahogyan Jézus élete idején, hanem ugyanannak a tanítványságnak a jegyében kapcsolatba lépni vele, tartósan csatlakozni hozzá és életünk döntéseit öszerinte meghozni. Ezt jelenti a követés: csatlakozni **őhöz** és az ő útjához, és az ő útmutatása szerint járni az utunkat – mindenki a saját útját! Ezt a lehetőséget kezdettől fogva „a nagy esélynek” tekintették: nem „muszáj”, hanem „szabad”. Tehát valódi elhivatottság egy ilyen életútra, amely semmi mást nem feltételez, mint azt az egyet, hogy az ember ezt a lehetőséget bizalommal megragadja, és **az életét eszerint alakítja**.

A keresztény hit tehát az alapja annak a nagy vallásnak, amelynek az az erőssége, hogy egy életbeállítottság, egy életút és életstílus részletes igazolása és megalapozása érdekében egy teljesen meghatározott, mértékadó történelmi alakra tud rámutatni. Mert Jézus Krisztusra vetett tekintettel éppoly átfogóan, mint konkrétan lehet körülírni egy ember alapbeállítottságát és alapvető tájékozódását, egy **életformát, életutat és életstílust**. Nem kérdés, hogy az egész keresztény üzenet nem csupán bizonyos döntéseket, akciókat, motivációkat, intézkedéseket céloz meg, hanem egy teljesen új **életbeállítottságot**: egy alapjaiban megváltozott tudatot, új alapállást, más értékskálát, az ember egész gondolkodásának és életvitelének radikális átalakítását („metanoia”). Ez az értelme a „Hegyi beszédnek”, a keresztény etika szívének.

„Jézus üzenetét, ahogyan én értem, az ő Hegyi beszéde tartalmazza. A Hegyi beszéd szelleme nagyjából a Bhagavadgítával azonos feltételekkel versenyez a szívem uralmáért. Ez az a prédikáció, amely kedvessé tette számomra Jézust” – vallja nem kisebb személyiség, mint Mahatma Gandhi. **A Hegyi beszéd**, amelyben Máté és Lukács összegyűjtötte Jézus etikai követelményeit, ismételten új kihívások elé állított keresztényeket és nem keresztényeket egyaránt, a francia forradalom jakobinusait és a szocialista Kautskyt, Lev Tolsztojt és Albert Schweitzert. Mit akar a Hegyi beszéd?

Mindenesetre egyet biztosan nem: **Nem akar a törvényeknek való engedelmeskedés megszigorított etikája lenni**. Megtévesztő módon nevezték olykor – a zsidó Törvény helyettesítéseként – „Krisztus törvényének”. A „Hegyi beszéd” azonban éppen azt szövegezte meg, ami nem lehet törvényi szabályozás tárgya. Hiszen éppen a szeretet parancsa nem akar új törvény lenni. Sokkal inkább arról van szó, hogy Jézus minden kazuisztikától és törvényességtől távol, a megszokottól eltérően és biztosan találó módon hívja fel az egyént arra az **Isten iránti engedelmesre**, amelynek az egész életét át kell fognia. Egyszerű, átlátható, felszabadító felhívások, amelyek lemondanak a tekintélyi és a hagyományra hivatkozó érvekről, de példákat, jeleket, tüneteket adnak meg a megváltoztatott életre vonatkozóan. Nagy segítséget nyújtó, gyakran tudatosan kiélezetten megfogalmazott útmutatások, minden „de” és „ha” nélkül: Ha elbuktat a szemed, tépd ki! Beszéded legyen igen, igen és nem, nem! Előbb engesztelődj ki a testvéreddel! – Az életére történő konkrét alkalmazást mindenkinek magának kell elvégeznie.

Mindenesetre a „jobb igazságosság” (Mt 5,20) és a „tökéletesség” (Mt 5,48) nem jelenti a követelmények mennyiségi fokozását. Amint a Hegyi beszéd „antitézisei” világossá teszik, Jézus éppenséggel nem gyakorolta azt az engedelmességet a Törvény i-betűi és vesszőcskéi iránt, amit egy Máté által idézett

zsidókeresztény mondás követel (Mt 5,18-19). Az ő üzenete egyáltalán nem parancsok összessége. Őt követni nem azt jelenti, hogy eleget teszünk egy sor előírásnak. A Hegyi beszéd elején nem véletlenül állnak a boldogtalanoknak szóló boldogságígéretetek. Az ajándék, az adomány megelőzi a normát, a követelményt, az útmutatást: Mindenki meghívást kap, mindenkinek föl van ajánlva az üdvösség, előzetes teljesítmények nélkül. Maguk az útmutatások pedig Jézus Isten országáról szóló üzenetének következményei.

A Hegyi beszéd közös nevezője: **Legyen meg Isten akarata!** Isten követelményei kijátsszák, meghaladják és áttörnek a világi korlátozásokat és jogrendeket. A Hegyi beszéd kihívást jelentő példái (ld. Mt 5,39-41) éppen nem jogszabályi határokat akarnak megadni: csak a bal arcot, két mérföldet, a köpenyt... Isten követelménye az ember nagyvonalúságára hivatkozik, valami többre irányul. Igen, a feltétlenre, a határtalanra, az egészre irányul. Elégedett lehet-e Isten a korlátozott, feltételes, formális engedelmisséggel – csak azért, mert valami meg van parancsolva vagy tiltva van? Isten többet akar: Nemcsak a fele, hanem az egész akaratunkra igényt tart. Nemcsak az ellenőrizhető külsőt kívánja, hanem az ellenőrizhetetlen belsőt is – az ember szívét. Nemcsak jó gyümölcsöket akar, hanem jó fát is (vö. Lk 6,43-44; Mt 7,16.18). Nemcsak a cselekvést, hanem a létet. Nem valamit, hanem engem magamat, mégpedig mindenestül.

Ezt jelentik a Hegyi beszéd meglepő antitézisei, amelyek a joggal Isten akaratát állítják szembe: Nem csupán a házasságtörés, az eskü, a gyilkosság van isten akarata ellen, hanem az is, amit a törvény egyáltalán nem képes megragadni, vagyis már a házasságtörői érzület, a hamis gondolkodás és beszéd, az ellenséges magatartás is. A Hegyi beszéd értelmezésében alkalmazott minden „csak” Isten feltétlen akaratának megrövidítését és letompítását jelenti: „csak” egy jobb törvénytéljesítés, „csak” egy új érzület, „csak” egy új lelkitükör az egyetlen igaz ember, Jézus fényében, „csak” a tökéletességre meghívottak számára, „csak” az akkori időre vonatkozóan, „csak” egy rövid időre... Tekintettel a Végsőre és Végérvényesre, az Isten országára, az ember alapvető megváltozásának elvárásáról van itt szó. A Hegyi beszéd mindenekelőtt az egyes emberre irányul, és közvetlenül nem irányul valamilyen állam- és jogrendszerre. De aki önhittén úgy véli, hogy a Hegyi beszéddel „nem lehet egy államot kormányozni”, az nem veszi figyelembe annak bennfoglalt tartalmait és következményeit.

Jézus követelményei radikálisak. Három példa, amelyeket könnyen lehet alkalmazni nem csupán egyes egyénekre, hanem társadalmi (valamint etnikai, nemzeti, vallási) csoportokra is:

– Lemondás a jogokról mások javára: két mérföldet menni azzal, aki arra kényszerített engem, hogy egyet menjek vele (Mt 5,41).

– Lemondás a hatalomról a magunk rovására: még a köpenyemet is odaadni annak, aki elvette az ingemet (Mt 5,40).

– Lemondás az ellenerőszakról: odatartani a bal arcomat annak, aki megütötte a jobb arcomat (Mt 5,39).

Éppen ezek az utóbbi példák mutatják még világosabban, mint minden korábbi: Jézus követelményeit **nem** szabad szó szerint követendő **abszolút törvényekként** félreérteni. Jézus követelményei **etikai felhívások**, és azok is maradnak. Jézus nem képviseli azt a véleményt, hogy a bal arca adott ütést nem megengedett megtorolni, de a gyomorra rúgást nagyon is. Ezek a példák bizonyára nem csupán szimbolikus értelműek: nagyon jellemző (és gyakran jellegzetes keleti túlzással megfogalmazott) határesetek, amelyek bármikor valósággá válhatnak. De nem törvényi jelentésűek: mintha csak ez, és ismételtlen csak ez lenne megparancsolva. Az ellenerőszakról történő lemondás nem jelent eleve lemondást minden ellenállásról. A beszámolók szerint maga Jézus a bíróság előtt az arcára kapott ütés után egyáltalán nem tartotta oda a másik arcát, hanem tiltakozott. A lemondást nem szabad összekeverni a gyengeséggel. Jézus követelményei esetében nem olyan etikai vagy pláne aszketikus teljesítményekről van szó, amelyeknek önmagukban van értelmük, hanem esetről esetre drasztikus felhívások Isten akaratának radikális teljesítésére, valamely embertársunk javára. Minden lemondás csak negatív oldala egy pozitív új gyakorlatnak.

Nincs szükség sok szóra annak világossá tételéhez, hogy a Hegyi beszéd milyen hallatlan **kihívás a kereszténység számára**. Minden kijelentése kérdéssé válik a kereszténység mint egész számára, a különböző egyházak és felekezetek számára, és az egyes keresztények számára is.

Ennek alapján érthető, miért volt igaza Pál apostolnak, amikor kifejezte azt a meggyőződését, hogy aki szeret, az teljesítette a törvényt (vö. Róm 13,8-10). És az Ágostonnak tulajdonított mondás ezt még kiéleztetebben fogalmazta meg: „Ama, et fac quod vis!” – „Szeress, és tégy, mit akarsz!” Nincs szó új törvényről, hanem csak a szeretet szabadságáról. Persze a szeretet jelentése itt elsődlegesen nem szentimentális-érzelmi vonzódás (hiszen azt lehetetlen minden ember felé kinyilvánítani), hanem jóakarátú, segítőkész másokért levés. Ezt a szeretetet testesítette meg Jézus a maga egész tanításában és életében, küzdelmeiben és szenvedésében. És ha nem lett volna olyan rendkívüli sorsa – élni és meghalni az ő „jó üzenetéért”, az ő „evangéliumáért” –, akkor aligha hagyományoztak volna ránk olyasmit, mint a Hegyi beszéd.

Ford.: g. g. a

Forrás: *Das Christentum. Wesen und Geschichte*, Piper Verlag, 1994, 78-84.

KOVÁCS LÁSZLÓ

„JÚDÁSOK VAGY PÉTEREK?”

A PAPI NÖTLENSÉGRŐL

A római katolikus egyházban kötelező papi nőtlenség (a továbbiakban: cölibátus) ügye belügy ugyan, mégis szélesebb érdeklődésre tart számot. Elhamarkodott ítéletek hangoznak el belülről is, kívülről is, ami a kérdés felületes ismeretéből származik. Érdeemes rövid történeti áttekintésben megismerni a tényeket, amelyekből akár kritikus és radikális következtetéseket is levonhatnak a belsőleg érintettek és a kívülállók is. Régebben az egyházon belül a „kiugrott” papokat aposztatáknak (hite hagyottaknak) nevezték, és Júdáshoz hasonlították. Manapság már sokan csak gyarló Jézus-tagadóknak tartják őket, mint Pétert, aki gyengeségből megtagadta Mesterét. Persze ez a megértő minősítés is ugyanúgy bűnösnek tartja a pályamódosító papokat, mint az előző – pedig kétséget kizáróan bizonyítható, hogy a főbűnös az, aki a törvényt megalkotta és fenntartja. Alaptételelem a cölibátussal kapcsolatban, hogy a római katolikus egyház „kényszer cölibátusa” istentelen és jézustalan, emberellenes és közösségellenes.

I. Történeti áttekintés

Hogyan viszonyult a cölibátushoz a zsidóság, aztán maga Jézus és a későbbiekben a keresztény egyház? (A történeti tényeket főleg két tanulmányból, illetve könyvből idézem: Szécsi József: Szüzesség, cölibátus és házasság a zsidóságban, Egyházforum 2012/3, valamint Eduard Schillebeeckx: Keresztény azonosság és egyházi hivatal. Védőbeszéd az emberért az egyházban. Patmos, 1985.)

1) A zsidóság

A házasság elutasítása teljesen idegen a judaizmustól. Cölibátusban élőkre alig található utalás a Bibliában és a Talmudban. Nincs egyetlen középkori rabbi sem, akiről úgy tudnánk, hogy cölibátusban élt. A nazírok fogadalma önkéntes önmegtagadásokat foglalt magában, a zsidó papság számára pedig liturgikus előírás volt az áldozatbemutatás előtti házassági önmegtartóztatás. A zsidóságban szektás cselekedetnek számított a cölibátus. Josephus Flavius az esszénusoknak tulajdonítja. Kivétel egyetlen elszigetelt eset, a talmud tanító Simeon ben Azzái esete, aki magatartását azzal magyarázta, hogy az „ő lelke a Törvényt szereti, a világot mások akarják folytonossá alakítani”. A zsidó felfogást jól tükrözi a Sulchán Áruch (Terített asztal) törvénykódex: „Minden férfi köteles megházasodni annak érdekében, hogy teljesítse

gyermeknemzési kötelességét, és bárki, aki nem elkötelezett a faj szaporítása érdekében, olyan, mintha vért ontana, kisebbitené az isteni képmást, és előidézné, hogy az Örökké való Jelenléte eltávolodjon Izráeltől.” A középkortól csak az említett kivétel esetén „lehet az illetőnek megbocsátani azt, hogy elutasítja a házasságot, és akkor is csak abban az esetben, ha kontrollálni tudja szexuális vágyait”. A cölibátus ellenzése a zsidóságban a Biblia „Szaporodjatok és sokasodjatok” isteni parancsán alapul, és összeegyeztethetetlen a teremtés rendjével, amelyben a férfi igazából csak félemler addig, amíg meg nem házasodik.

2) Jézus és az apostolok

Jézus zsidó volt, és korának felfogása szerint meg kellett volna házasodnia. Jézus – a megszürt biblikus adatok szerint – korai halála előtt még nem volt nős, bár sokan (például Eugen Dreevermann) kétségbe vonják ezt. Ha ettől a megbotránkoztató feltételezéstől eltekintünk, és elfogadjuk, hogy ő a zsidóságban egyetlen kivételnek említett példát követi, tényként kell leszögeznünk, hogy Jézus nem ellenezte a házasságot, és nem parancsolta meg, de még csak nem is ajánlotta követőinek a cölibátust. Az Isten Országáért önként vállalt „eunuchságnak” (Mt 19,12) semmi köze a törvényben előírt cölibátushoz (ld. Gromon András kommentárját Mt 19,10-12-höz a 10. lapon). Jézus a Teremtő által elgondolt kapcsolat pártján áll, az apostolok közül a házasság Pétert teszi meg közössége vezetőjévé (Mt 8,14), Pál pedig beszél a „többi apostolról, akik apostoli útjaikra feleségükkel együtt mentek” (1Kor 9,5). Pál maga, aki nőtlen volt, beszél ugyan a szüzekről, nőtlenekekről, de kifejezetten azt mondja, hogy „rájuk nézve nincs parancsa az Úrtól” (1Kor 7,25). Azt is állítja, hogy akik tiltják a házasságkötést, azok „megtévesztő szellemekre, megördögi tanításra hallgatnak” (1Tim 4,1-3). Tanulmány 2013. február 7

3) Az első három század

A korai keresztény gyülekezetekben „házanként végezték a kenyértörést” (ApCsel 2,46), nyilván a családfő vezetésével. Később a közösségek vezetői a zsidó vallás mintájára papi szerepkört vettek fel, szemben azzal, hogy Jézus civil volt, nem tartozott a papi kasztba, szemben állt a papi vezetőkkel, és a halálos ítéletet is a főpap mondta ki rá. Sajnálatos, hogy az utolsó vacsora szövetségkötő húsvéti lakomájából is áldozatot bemutató rítust alakítottak ki, a zsidó áldozat bemutató papság mintájára. (Így lesz a szövetségkötésből „szentmise áldozat”, és a pap

„áldozópap”). A papi szereppel együtt annak rituális előírásait is kezdik átvenni.

4. A 4. századtól a 12. század végéig

Általános és kötelező cölibátus törvényről 1100 évig nincs szó az egyházban. A „megtartóztatási parancs” körül folyik a vita. Ezzel kapcsolatban sokan az Elvirai zsinat (300-306) 33. kánonját emlegetik, és többen tudnak a Niceai zsinaton (325) lezajlott vitáról a papok önmegtartóztatásával kapcsolatban. A házas papok liturgikus önmegtartóztatási parancsának elrendelése egyértelműen Rómára megy vissza, csak a tekintetben van némi kétség, hogy ez Damazus pápa (366-384), vagy Siricius pápa (384-399) idején történt-e. A probléma akkor válik egyre súlyosabbá, amikor a keleti egyházakkal ellentétben, a 4. sz. végétől a nyugati egyházakban naponta kezdték ünnepelni az eucharisziát. Ez a házas papok számára azzal a következménnyel járt, hogy megtartóztatási kötelezettségük állandóvá vált. Az a skizofrén helyzet állt elő, hogy kánoni törvény írta elő továbbra is a házas papoknak, hogy tilos elküldeniük asszonyukat, ugyanakkor kánoni törvény írta elő a rituális tisztaság miatt a megtartóztatási kötelezettséget is. Az 5. századtól a 10. századig tartott zsinatokból világosan kiderül, hogy a megtartóztatási parancsot a házas papok csak nagyon viszonylagosan követték. Az egyházi felsőbbség tudatában volt ennek. Különböző szankciók és „gazdasági” büntetések többszöri hiábavaló alkalmazása után nyúltak végül a legdrasztikusabb eszközhöz: a házasság megtiltásához.

5) A 12. századtól a II. Vatikáni zsinatig (1962-1965)

Ha nőtlének a papok, akkor megtartható a liturgikus törvény, a napi megtartóztatás. Ezzel megszületett a nyugati egyházban a cölibátus törvény: a papi nőtlenség parancsa. Ezt a törvényt elősegítette a testről, a nemiségről vallott ókori felfogás is. Az ókorban főleg a sztoikusok szem lelete terjedt el, amely „kis epilepsiának” nevezte a szexuális közeledést, mint ami megfosztja az embert értelmétől, és ezért nem értelmes dolog. A manicheusok, akik a testet (a szexualitást) az ördögtől (rossz princípium) származtatták, hatottak a kezdetben kicsapongó életet élt Ágostonra (354-430), aki megtérése után a házasságot „törvényesített parázñaságnak” tartotta, és ezzel – nagy tekintélyénél fogva – másfél ezer évre meghatározta a keresztény gondolkodást. Általános keresztény felfogás az, amit Jeromos (340-416) így fogalmaz: „A házassági közeledés tisztátalan.” Ezt erősítette meg a pogányságtól átvett nézet is: „Az oltárt és a szent edényeket az ember nem érintheti meg ’bepiszkított kezekkel.’” Az egyház államvallássá válása (380) után

más okok is sürgették a papi nőtlenség bevezetését. Az egyházi birtok elaprózódása is veszélyt jelentett. Ezért már Gergely pápa (590-604) adott ki olyan rendeletet, amely szerint a nőtlenség a papszentelés előzetes feltétele. A szerzetesi intézmény megjelenése, majd a 10. században a clunyi reform sürgette a cölibátus általánossá tételét. VII. Gergely pápa (1073-1085) és utódai mindent megtettek a cölibátus egyházi törvénybe való iktatásáért. Végül is az I. Lateráni zsinat (1123), majd a II. Lateráni zsinat (1139) kánoni törvénybe foglalta a megtartóztatási parancsból nőtlenségi parancssá alakított törvényt, amely szerint a nyugati egyházban pap csak nőtlen férfi lehet, katolikus pap pedig nem nőülhet. A Tridenti zsinat (1545-1563) később a reformációval szemben ünnepélyesen védelmébe vette a cölibátus törvényt, amelyen mindmáig nem változtatott a katolikus egyház. A II. Vatikáni zsinat (1962-1965) is fenntartotta ezt a törvényt, miután VI. Pál pápa a zsinaton megakadályozta, hogy a püspökök nyilvános vitát folytassanak az általuk benyújtott javaslatról. A zsinati dokumentum mindenestre új alapokra helyezte a cölibátus parancsot, amikor a rituális tisztaság helyett a „vallási cölibátust”, vagyis az Isten Országáért önként vállalt nőtlenséget határozta meg indokul.

II. János Pál és utóda, XVI. Benedek uralkodásával a cölibátus kérdés felvetése, mint minden más, a szexualitással összefüggő kérdés is (például a nők pappá szentelése), a leghevesebb ellenállásába ütközik, és a hierarchia ellentmondást nem tűrően lesöpri azt az asztalról.

II. Érvek és megoldások

Ha némelyek azt gondolnák, hogy pusztán a személyes érdekelttség folytán mondhatja valaki, hogy a papi nőtlenség úgy, ahogy van, rossz, nagyon tévednek. A felvázolt történeti háttér és súlyos teológiai, pszichológiai, biblikus és szociológiai érvek szólnak amellest, hogy a törvény egyértelműen istentelen, embertelen, jézustalan és közösségellenes.

1) Érvek

A cölibátus törvény istentelen.

A Biblia így fogalmaz: „Isten megteremtette az embert, férfinek és nőnek teremtette...” (Ter 1,27), azzal a szándékkal, hogy „szaporodjatok és sokasodjatok” (Ter 1,28). Aki vallja az embernek Isten által való teremtését, az Istennel száll szembe akkor, ha törvényi úton beleavatkozik a Teremtő tervébe, és bármilyen okból tiltja a házasságot. A cölibátus törvény embertelen. A pszichológia szerint az ember kétpólusú lény, férfinek és nőnek van alkotva, egymásra és egymáshoz rendelve. A teljes ember fogalmát a férfi és

a nő együtt alkotja. Aki ezt a biológiai és pszichológiai tényt figyelmen kívül hagyja, és tiltó törvénnyel avatkozik be emberek életébe, az vét az emberi mivolt ellen, és súlyos konfliktust, mérhetetlen kárt tud okozni a megtevesztett embereknek.

A cölibátus törvény jézustalan.

Jézus Istentől alkotottnak vallotta a házasságot (Mt 19,4-6). A szüzességről egyszer sem beszélt. Szavaiba (Mt 19,10-12) a görög és római katolikus egyház magyarázta bele a szüzi állapot magasabbrendűségét, és azt „evangéliumi tanácsnak” nyilvánította. A római katolikus egyház ezen túl, a görögkatolikusokkal ellentétben, világi papjainak feltételül szabta meg a nőtlenséget, egyházi törvényben írva elő azt (CIC 277. kánon, 1. §). Ez a törvény az önkéntes szüzességet törvényi úton várja el egyesektől, és egyben megtiltja a házasságot az egy ház bizonyos tagjainak. Ez olyan „árukapcsolás”, amely tisztességtelen és kirekesztő. Senkinek nincs joga önkéntességet „parancsolni”, és senkinek nincs joga törvényi úton eltiltani valakit a házasságtól.

A cölibátus törvény közösségellenes.

Ugyanis nem isteni törvény, ha- nem emberi törvény, egyházfegyelmi szabály kapcsolja össze a nőtlenséget és a közösségvezetői szerepet. A katolikus egyházban ezzel a törvénnyel kizárnak a közösség vezetéséből minden házasságú férfit és minden nőt. Jézus egyházának vezetői csak agglegények lehetnek! Az ilyen fokú diszkrimináció elképesztő annak a Jézusnak egyházában, aki minden embert Isten gyermekének, az embereket egymás testvéreinek tartotta, aki utódjául házasságú embert választott, és aki kora rabbinista gyakorlatát súlyosan megsértve nőket is kíséretébe fogadott. A házasságellenesség és nőellenesség nem jézusi örökség.

2) Megoldások

A római katolikus papi cölibátus ellen kezdettől fogva folyik a hallgatólágos, bár egyre nyíltabb tiltakozás. A nemiség Isten által elgondolt megélésének elnyomása mindenféle torz formában tör elő a papok soraiban. Elég csak azokra a jelenkori botrányokra gondolni, amelyek a homoszexuális és pedofil papok lelepleződése során világszerte ismertté váltak. Kérdés, hogy van-e megoldás? ***Laicizálás.***

Aki nem bírja a nőtlenséget, laicizáltassa magát, és nőüljön meg, mondja a hierarchia. Van mód erre, csak kérni kell a pápától a felmentést. Ez azonban azzal jár, hogy a laikus státusba visszahelyezett pap nem folytathatja tovább tevékenységét. Az alapproblémát, a cölibátus törvény problémáját ez nem oldja meg. A

klérus így eltávolítja a maga köréből a kilépőket, de továbbra is épen és sértetlenül fenntartja a cölibátus rossz intézményét.

Alternatív gyakorlat.

A tiltakozások már a legmagasabb fórumon, a II. Vatikáni zsinat püspökei részéről is megtörténtek. Egyes országok püspökei a papjaikat támogatva ismételt és nyíltan állást foglalnak a törvény ellen (pl. Hollandia, USA). Ezek hatástalanságát látva a papok közül többen alternatív gyakorlatot kezdtek (pl. Németország), vagyis nősen is folytatták szolgálatukat. Tették ezt azért, mert nem akarták otthagyni közösségüket, másrészt nyomást akartak gyakorolni a pápák mérhetetlen konzervativizmusára. Az ilyen gyakorlathoz persze a közösség elfogadó akarata is kell, amit a közösség többsége általában megértően fogad, kivéve azokat, akik betegesen ragaszkodnak a papi nőtlenség nimbuszához.

Radikális megoldás.

A kívülálló szemében nevetséges ez a cölibátus körüli, belső Don Quijote-i szélmalomharc, a cölibátus körüli botrányok pedig kiváló anyagot szolgáltatnak a médiumok, a regényírók, a filmesek számára. Igazi megoldásra lenne szükség, ami nem lehet más, mint visszatérés az eredethez, a jézusi alapokhoz. Ez azonban a hatalmi egyház (alá-fölérendeltségi) struktúrájának feladását és a jézusi, testvéri (mellérendeltségi) közösségi forma modelljének visszaállítását jelentené. Ezen kívül a két kaszt, a papok és a hívek kasztjának megszüntetését, vagyis visszatérést a jézusi példához, amely csak tanítót és tanítványt ismert, azzal a szándékkal, hogy a tanítványok mindegyikéből tanító lesz, vagyis Jézus örömeit továbbadja. Annak a kiinduló ténynek a belátására is szükség lenne, hogy Jézus nem vallást akart alapítani, hanem hívő szeretetközösségeket létrehozni, és ezzel megteremteni Isten Országát a földön. Isten Országá helyett azonban jött a konstantini hatalmi egyház, a maga kényszer cölibátusával. Visszatérve a címben megfogalmazott kérdéshez: Kik a nős papok? A fentiek alapján egyértelmű lehet a válasz: ők nem Júdások, nem is Péterek, hanem olyan emberek, akik a Jézus által elgondolt „egyház” után áhítoznak. Hiába?